MAGASIN
FOLKEKIRKEN
I KØBENHAVN

En tv-vært, en præst, en billedkunstner, en fabriksejer, en digter, en designer, en biskop, en musiker, en stadsarkitekt, en journalist, en salmedigter, en sprogforsker, en litteraturanmelder, to politikere og tre historikere forsøger at fange ånden i København

DEBAT

Tema

Københavner ånd

2018

Foto: Henrik Dons Christensen

ÅNDEN ER OVER OS

Gemmer den sig i morgendisen over Søerne, hænger den i tågerne fra de hvide King's på Bo-Bi Bar, eller flimrer den i varmen på en sommerdag på Islands Brygge?

Er det den, tusinder af FCK-fans råber frem på vej ned ad Blegdamsvej efter en sejr i Parken, eller den, som gæsterne stille mumler ned fra aftenhimlen på vej mod metroen oven på en aften i DR's Koncerthus? Indånder vi den med pølsevognslugten på Rådhuspladsen, løfter den hårtotterne ved Nordhavnens *sea view*, eller spøger den over en tom grund på Jagtvej?

En ånd kan efter sigende ikke indfanges, men alligevel prøver vi i dette års udgave af DEBATmagasinet at gå på jagt efter københavnerånden. København er – i hvert fald ifølge krønikeskriveren Saxos optegnelser – lige blevet 850 år gammel. Og selvom byens indbyggere til alle tider nok har ment, at netop deres epoke var præget af ændringer og opbrud, så kan også københavnerne nu et stykke inde i det tredje årtusinde godt påstå, at byen i deres tid er under særlig forandring. København udvider sig hastigt i både bredden og højden, dens indbyggertal stiger med 1.000 mennesker om måneden, og fra for bare 30 år siden at være fattig er den i dag rig og Danmarks absolutte vækstcenter.

Hvad kendetegner københavnerånden, hvor kommer den fra, hvordan trives den med udviklingen, og hvor bevæger den sig mon hen? Det er nogle af de spørgsmål, som vi her i magasinet er gået til historikere, præster, politikere, en stadsarkitekt, en kunstner, en biskop, en fabriksejer, en litteraturanmelder, en organist, en rockmusiker, en salmedigter, en tv-vært, en designer og flere andre med.

De medvirkende er enige om, at der er noget særligt, noget *je ne sais quoi*, over København. Men præcist hvad byens ånd er for en størrelse, er der dog ikke så overraskende endnu flere svar på. Med over 600.000 indbyggere alene i Københavns Kommune findes der sikkert en hel del flere udlægninger af københavnerånden, end den vi maner frem her i magasinet. Alligevel vil vi byde velkommen med på jagten efter den.

God læselyst!

Rikke Juul & Lars Erik Frank
Redaktører på DEBATmagasinet
fra Folkekirken i København

ÅND UNDER OMBYGNING Med en placering midt mellem Københavns Universitets hovedbygning og Københavns Domkirke må Frue Plads være byens mest åndfulde plads. Men ligesom så mange andre af Københavns markante steder er også pladsen med buster af flere af byens åndfulde sønner i disse år præget af opgravninger og renovering.

INDHOLD

6 – 13 DER ER NOGET I LUFTEN
Hvor kommer Københavns ånd fra? Vi forsøger at indfange den sammen med tre historikere og støder blandt andet på kampgejst, forlystelsessyge og gadesnak undervejs.

14 – 21 HANS EDVARD NØRREGÅRD-NIELSEN
Hvordan bliver en tilflytter, som længes hjem, grebet af københavnerånden? Med rødder i Jylland og et langt liv i hovedstaden véd Ny Carlsbergfondets tidligere formand måske et og andet om det dilemma?

22 – 23 DEN ÅNDFULDE BY
København er fuld af ånder. DEBATmagasinet har kigget indad og udad for at se, hvordan kampånden, helligånden, korpsånden og flere andre svæver rundt og har det.

24 – 27 KLANGEN AF KØBENHAVN
Den lille storbys musikliv zigzagger rundt efter identitet. Lokal eller global, rytmisk eller klassisk? Forstår kulturpolitikken musikkens ånd og dna? Organist Lars Nielsen Sardemann kommenterer.

28 – 33 TINA SAABY
Det ser måske ikke altid sådan ud på en tur gennem byen med opgravninger, afspærringer og omkørsler. Men midt i forandringerne, der måske påvirker dens ånd, har stadsarkitekt Tina Saaby en plan for København.

34 – 35 DAVID LANGE
Festkongen flyttede ud på Sjælland og åbnede en fiskefabrik i Korsør. Men har københavnerånden sluppet sit tag i ham, og kan den klare sig uden for voldene? David Lange skriver klumme.

36 – 45 LIVET MELLEM TINGBJERGS HUSE
Bydelen er skabt i den socialdemokratiske ånd og er berømt og berygtet. Kommunalpolitiker Jesper Christensen og salmedigter Hans Anker Jørgensen kender Tingbjerg og fortæller om op- og nedturene i Københavns nordvestlige udkant.

46 – 47 ÅNDEN MELLEM LINJERNE
Litteraturanmelder Iben Tandgaard anbefaler tre værker, hvor københavnerånden viser sit rå, livlige og ensomme ansigt.

48 – 53 ANNA LIBAK OG BERTEL HAARDER
København er en notorisk rød by. Så hvordan får man som blå københavner et ben til jorden? DEBATmagasinet har bedt journalisten og venstremanden om at give et signalement af monokulturen under hovedstadens røde faner.

54 – 60 SARAH GRÜNEWALD, JACOB BECH OG BETTINA BAKDAL
Tv-værten, musikeren og designeren er hver dag omgivet af Københavns ånd. Men hvor finder de den, hvordan mærker de den, og præger den deres arbejde?

62 – 65 PETER SKOV-JAKOBSEN
Københavns biskop skriver til den by, han både frygter og elsker og har været fascineret af siden en regnvejrsdag på Jagtvej for mange år siden.

66 KOLOFON
Redaktion, bidragydere og kontaktinformationer.

67 ANIKA LORI
Kunstneren bag forsidebilledet mærker københavnerånden over en god middag i selskab med ødelagte hjerter.

KØBENHAVNS
77
23.-495-27
DANM

ØV

DER ER NOGET I LUFTEN

Hvad kendetegner den, og hvor kommer den fra? Gå med på jagt efter københavnerånden, der med tiden er blevet præget af blæst, kampgejst, forlystelsessyge, gadesnak og en usædvanligt høj biskop.

Af Sarah von Essen

Kollage: Sigrún Gudbrandsdóttir

Det er åbenlyst en kulisse, et skib af pap, som Danny Kaye sidder på. De andre mænd på dækket omkring ham synger om at ankomme til København, »Wonderful, wonderful Copenhagen«, selvom de sejler en mærkværdig omvej op ad Skagerrak og ned ad Kattegat, og Copenhagen bliver udtalt Kopenhagen. Filmen er fra 1952, og Hollywood-darlingen Danny Kaye skal forestille at være selveste H.C. Andersen, den fremmede fugl, som næsten ikke tror sine egne øjne, da byen med de ranke tårne viser sig: »There she is!« Copenhagen er »a friendly old girl of a town«, og der er faktisk ikke et øje tørt.

I de samme år blev »Wonderful Copenhagen« slogan for en by, hvor trafikken holder storsmilende tilbage for en andemor og hendes ællinger, der vralter over gaden, men der findes mange andre københavnske melodier. I 1979 smilede punkerne i Sods ikke det mindste, mens de sang mørkt om »Copenhagen, city center boredom«. Og det unge, men allerede hedengangne orkester Ulige Numre har for nylig erklæret byen en tvetydig kærlighed: »København, du er kun alt jeg har.«

Det er vanskeligt at indkredse en bys ånd. Hvad betyder københavnerånd overhovedet? Sangene indfanger et eller andet. En stemning, et håb for byen, et humør. København kan både tralle og vrænge. Selvfølgelig, vil mange københavnere nok sige, mens de ruller med øjnene.

ABSALONS BY

Martin Zerlang, professor på Københavns Universitet, har netop skrevet "Zoom København: Historier om hovedstaden gennem 850 år" i anledning af byens runde fødselsdag. Han begynder med at zoome ind på biskop Absalon, der fik byen i gave af kong Valdemar, og som det i dag er nemt at beundre rundtom i København: Rytterstatuen på Højbro Plads var en gave fra Privatbankens direktør Axel Heide, som byen fik i 1901, fordi det var 700 år siden, at Absalon var død i 1201. På Højbro Plads svinger Absalon med øksen, et all-round-værktøj, der både kunne kløve hedninge og træstubbe. På facaden af Københavns massive rådhus stråler han til gengæld i fuldt guldornat.

Martin Zerlang fortæller i bogen, at da arkæologer i 1947 og for tredje gang åbnede Absalons grav i Sorø, viste de jordiske rester, at biskoppen var høj for sin tid, hele 1,79 meter. Desuden var hans ben præget af en veludviklet muskulatur. Københavns far var en satans karl, en ægte He-Man, og flere af hans bysbørn har dyrket ham inderligt, herunder blandt andre forfatterne Herman Bang og Georg Brandes. De arkæologiske spor peger imidlertid på, at København slet ikke begyndte med Absalon, men heltekvadene om ham, som Saxo skrev først, har i hvert fald sat en selvbevidst ramme om byen.

MEDVIND PÅ CYKELSTIERNE

Fra sit universitetskontor på Amager peger Martin Zerlang på flere forhold, der præger og skaber byens ånd, stemningen, sjælen, eller hvad det nu giver bedst mening at kalde Københavns særlige *je ne sais quoi.*

»Det første er Københavns position, som kan sammenlignes med Istanbuls. Den franske rejseskribent J.-M. Dargaud skrev i 1860, at begge byer var udpeget af Gud, og arkitekt og forfatter

»København har først og fremmest været en sekulær by, hvor købmænd har handlet og gjort ved.« – Martin Zerlang, historiker

Steen Eiler Rasmussen gav ham i 1950 ret i, at de to byer har meget tilfælles. Begge byer ligger ved stræder til indhave, begge byer har naturlige havne, og begge byer har været hovedstæder i imperier,« siger Martin Zerlang.

Det var sildefiskeri, der holdt København kørende i de første par hundrede år, og i dag er der stadig gang i havnen. Men produktion er blevet til rekreation, med havnebade, turistbåde og grillaftener med fuldt blus på Islands Brygge.

Københavns vejr, herunder især blæsten, er også med til at sætte en stemning og give liv til byen: »Blæsten sørgede for, at sejlene kunne blive blæst op, når skibene skulle ud og sejle. På Kastellet rager vindmøllen op, og står man på Øresundsbroen, kan man se, at det stadig er blæsten, der skaber energi,« siger Martin Zerlang med tanke på de hvide vindmøller, der rejser sig af havet ud for Amager.

Og selvom mange cyklister nok synes, at de især om morgenen er plaget af strid modvind, så ville de ikke komme langt uden medvinden. Både det bogstavelige rygstød og den politiske medvilje over for cyklerne, som nu også spreder sig til andre storbyer, hvor den kendes som *copenhagenizing*.

Men blæsten er selvfølgelig ikke alene om at skabe dynamik. København er også blevet drevet frem af, hvad Martin Zerlang kalder foretagsom købmandsånd. Det kan godt være, at det hele, i hvert fald ifølge myten, begyndte med en biskop, men København har ikke været en præste- og embedsmandsby som Viborg, Roskilde og Ribe:

»København har først og fremmest været en sekulær by, hvor købmænd har handlet og gjort ved,« siger Martin Zerlang.

Der har altså altid været gang i butikken, men København er samtidig også kendetegnet ved, at tingene er de samme: »Du går hen til Christiansborg Slot, og nedenunder ligger ruinerne af det første slot. Slotsholmen har været magtens centrum gennem alle århundrederne. Der er en enorm stabilitet midt i alle forandringerne. Selv når byen bliver ramt af katastrofer, skyder den lynhurtigt op igen. For eksempel oplever Ludvig Holberg branden i 1728, og han skriver senere, at byen er som en fugl Føniks: at den genopstår med herlige og a la modiske, altså moderne, bygninger,« siger Martin Zerlang.

KØBENHAVNSK KAMPÅND

Det var Christian den 2., der introducerede begrebet hovedstad, »og lige så snart man begynder at tale om en by som hovedstad, begynder man også at have fornemmelsen af, at den skal repræsentere landet,« siger Martin Zerlang. Byen var dengang i begyndelsen af 1500-tallet endnu lille, med omkring 10.000 indbyggere, som delte gader og stræder med svin og andre husdyr. Men kongen var ambitiøs og ville gøre »en weldig Kiøbstad aff Kiøbenhaffen«. →

»Der er en enorm stabilitet midt i alle forandringerne. Selv når byen bliver ramt af katastrofer, skyder den lynhurtigt op igen.« – Martin Zerlang, historiker

Men hvornår blev københavnerne selvbevidste? Hvornår blev den lokale identitet noget, byens indbyggere struttede og pyntede sig med? Igen er det vanskeligt at indfange og sætte en dato på, men Martin Zerlang fremhæver en historisk begivenhed, der gjorde bysbørnene kække: Stormen på København i 1659.

Frederik den 3. erklærede, han ville dø i sin rede, og kampviljen var i det hele taget stor:

»Studenter, borgere, knægte, alle for Frederik vil fægte,« som det siden lød i et hyldestdigt til kongen og hans undersåtter. De københavnske kvinder var, i hvert fald ifølge myten, også med i front og sendte kogende vand, latrineindhold og tjære ned ad voldene mod de indtrængende svenske soldater. I dag findes Stormgade til minde om Stormen, som også blev fejret med store fester de følgende mange hundrede år. »Borgerånden viste sig virkelig ved Stormen. Det gav et vældigt boost til københavnerne og anledning til mange myter og selvfremstillinger,« siger Martin Zerlang.

DEN KOLDE SKULDER

Det lyder godt, når en by og dens indbyggere viser tænder, og en sejr virker selvsagt afstivende på byens selvopfattelse og stemning. I London er det i dag næsten umuligt at købe et krus eller et viskestykke, hvor der ikke står »Keep Calm and Carry on« på. 2. verdenskrigs-kampagnen, der opfordrede englænderne til at gøre, som de plejede, blev aldrig virkeliggjort, men kun forberedt i tilfælde af en tysk invasion. »Materialet blev først genfundet for nogle år siden, men man kan roligt sige, at briterne – og alle andre – har taget den til sig. Sloganet taler i realiteten mere til vores nutid,« siger besættelsestidshistoriker og lektor på Københavns Universitet Sofie Lene Bak.

I Danmark fandt den folkelige kampånd måske især sit udtryk i den såkaldte kolde skulder. En meget diskret modstandsgestus, som det er vanskeligt virkelig at fejre eller opkalde gader efter. Tegneren Gustav Østerberg fandt dog ud af at indfange den kølige, næsten fornærmede, stemning af modvilje, som danskerne kunne skabe, når de for eksempel skulle dele stoppested med en tysk soldat.

Den kolde skulder var ikke kun et københavnsk fænomen, men det var til gengæld Folkestrejken i sommeren 1944, som i manges bevidsthed afspejler en særlig stædig og solidarisk ånd. Erindringerne afhænger dog af, om det er kvindelige eller mandlige københavnere, børn eller voksne, som ser tilbage:

»Hvis man skal se på erindringer fra mænd, så vil de lægge vægt på kampånden og det militaristiske præg, som også findes i sloganet 'Istedgade overgiver sig aldrig'. Der hersker også en forestilling om en massemobilisering til modstandskampen, men det sker ikke. Det er jo trods alt de få, der er involveret i regulære kampe under Folkestrejken. Der vil nok være en tilbøjelighed til, at mænd inden for en bestemt aldersgruppe vil erindre det, som om de også var med på barrikaderne,« siger Sofie Lene Bak. Kvinderne og børnene derimod husker sammenholdet, den fælles madlavning under åben himmel, stemningen og festen. I dag huskes oprøret stadig på Vesterbro, og kampånden mindes hvert år med et fakkeloptog den 4. maj, mens et banner med det stridslystne slogan bliver hængt ud tværs over Istedgade. →

»Nogle så haven som en trussel mod det alvorlige politiske arbejde. Nu havde folk kun tant og fjas i hovedet. Andre så til gengæld Tivoli som en øvelsesplads for demokratiske omgangsformer.« – Karin Cohr Lützen, historiker

DEN FORLYSTELSESSYGE BY

Københavnerne har i det hele taget været dygtige til at skabe rammerne for en god fest. Særligt Christian den 4. var vært for et par mindeværdige selskaber. Hans kroning i 1596 bød på ringridning, fyrværkeri og folkefest med vin og helstegt okse på Amagertorv, mens hans søns bryllup i 1634, det store bilager, varede i 14 dage. Martin Zerlang skriver i "Zoom København" om en fransk gæst, der var med til brylluppet og noterede sig, at gæsterne drak, indtil de brækkede sig. De skammede sig ikke det mindste; faktisk blev der dystet i druk, og det var ærefuldt at være sejlende beruset. Siden har københavnerne ved mange lejligheder festet med flaskens ånd i hånden og ikke sjældent med kommunal velsignelse. De seneste år er det især gået løs til Distortion-festivalen, når tusinder danser i gaderne med et okay fra rådhuset.

I Tivoli gik det og går det anderledes fredeligt til, selvom Fredagsrocken selvfølgelig er til gene for nogle naboer. I årene omkring Tivolis åbning i 1843 støjede det i høj grad også ude i samfundet: Kampen mod enevælden var sat ind, og da grundlæggeren Georg Carstensen søgte kongen om tilladelse til at bygge sit Tivoli på Vestervold, gjorde han det blandt andet med følgende vægtige argument: »Når folket morer sig, politiserer det ikke.«

Men der blev politiseret, og den smukke have blev også brugt som en scene for den politiske udvikling. Historiker Karin Cohr Lützen, lektor på RUC, har forsket i og skrevet om København i 1800-tallet, og hun påpeger, at der var delte meninger om Tivolis raison d'être: »Nogle så haven som en trussel mod det alvorlige politiske arbejde. Nu havde folk kun tant og fjas i hovedet. Andre så til gengæld Tivoli som en øvelsesplads for demokratiske omgangsformer. Under enevælden blandede stænderne sig ikke med hinanden, men det skulle de jo lære i et demokratisk samfund, og i Tivoli blev klasserne blandet,« siger Karin Cohr Lützen.

KØBENHAVNERSNAKKEN GÅR

Martin Zerlang fremhæver københavnersladderen, københavneriet, som noget, der også holder byen sammen. »Man lader knevren gå i Sladdergade på snakkebænken. Og så finder man ud af det,« som han siger og citerer antropolog og skribent på Weekendavisen Anne Knudsen, der citerer den almindelige dansker, der siger: »Lad os sætte os ned og snakke om det.«

Filosoffen Søren Kierkegaard sad ikke ned og snakkede. Han gik og gik, så hans korksåler blev slidt i bund, mens han udviklede sine tanker i selskab og samtale med dem, han mødte i byens gader. En anden berømt københavner, Niels Bohr, gjorde det samme. Altså gik og snakkede. Hans samtalepartnere var de videnskabsfolk, som besøgte hans institut i mellemkrigsårene, og den åbne stemning blev kendt som københavnerånden – eller *the Copenhagen spirit.*

Måske er det den, som Danny Kayes H.C. Andersen besynger på skibsdækket på vej ned ad Kattegat? Eller måske er følelsen af den danske hovedstad en helt anden? For der svæver helt sikkert mere end én københavnerånd over byen. Måske en for hver af de over en million københavnere, for hvem byen først og fremmest, på godt og ondt, er deres hjem – og kun alt, de har. ■

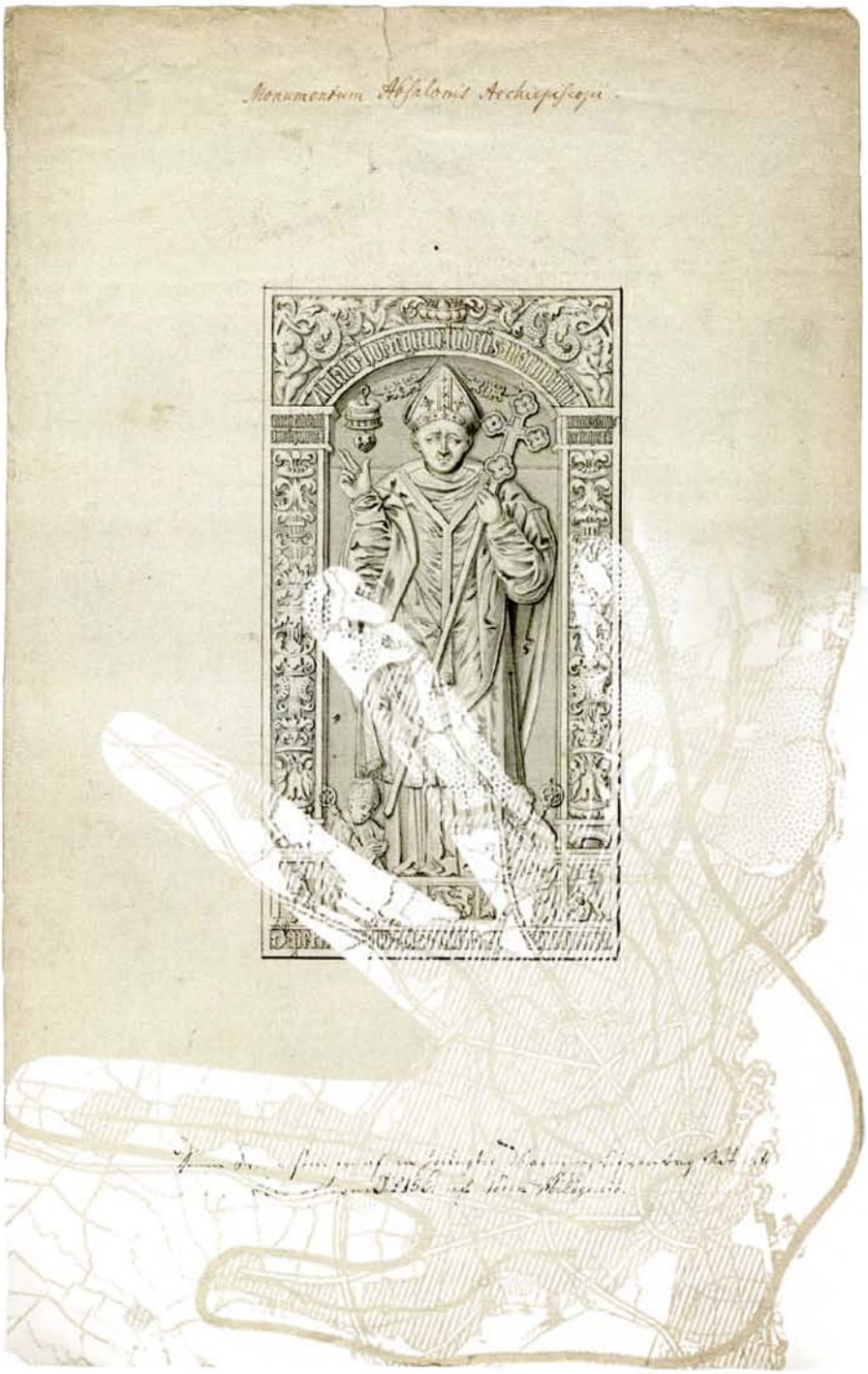
Monumentum Absalonis Archiepiscopi

»MAN FINDER HJEM, NÅR MAN NÅR FREM TIL

EN VIS RESIG SOM IKKE ER NIHI

Sognepræst Rikke Juul er en af de tilflyttere, som københavner-ånden ikke har fået fat i. For kan det lade sig gøre at føle sig hjemme i hovedstaden, når hun samtidig længes efter de gamle hjemsteder? Det søger hun svar på hos Hans Edvard Nørregård-Nielsen. Med rødder i Vestjylland og som mangeårig direktør for Ny Carlsbergfondet med et langt liv i København ved han måske et og andet?

Af Rikke Juul

Foto: Mathias Bojesen

NATION, LISTISK«

Man kan møde dem alle steder. Da jeg boede i London, mødte jeg dem i Den danske Kirke. Danmarks havfruer, som engang svømmede ud efter kærligheden, arbejde, eller hvad nu eventyret var for dem. Med grånende hårkroner stimler de nu sammen om søndagen – ikke så meget om længslen mod det fremtidige paradis, som mod det de engang forlod. De vil ikke tilbage, men den drillesyge erindring forgylder selv det mest trivielle og lader tankerne vandre som på knive over minderne. Skulle man tro dem, voksede de alle op i Edens have. Alligevel gik de ud af porten. For det er jo det, mennesker gør: Vi forføres af fremtiden og bryder op. Først opdager du ikke bruddet, men langsomt tager det fat som den stilfærdige melankoli, der er støbt i bronzeansigtet på den lille havfrue ved Langelinie. Der sidder hun, fanget mellem to verdener, som hun ikke kan forene og finde hjem i.

Så er der dem, der ikke længes. Dem, der aldrig har brudt op, for hvorfor skal man det, når man er født i verdens centrum? Man kalder det provinsialisme, selvom det nu er et fænomen, der er mindst lige så udbredt i hovedstaden. Det ved jeg, fordi jeg bor her. På fjerde år, uden at føle mig helt hjemme. Jeg savner at have hjemme. Det har jeg tidligere haft i Aalborg, Aarhus og London, men af en eller anden grund kan jeg ikke rigtig falde på plads i København. Jeg er begyndt at tro, at det snarere er København, der ikke kan få plads i mig, fordi savnet efter de gamle hjemsteder fylder for meget. Et savn, som bare forstærkes af, at jeg er alene med det. Københavneren er by-monogam, hun skeler ikke til siden og længes ikke mod andre steder.

I et ærligt øjeblik skuede jeg dybt i min egen navle og opdagede, at den er blevet en foderluge til min indre havfrue: Jeg dyrker længslen. Men livet er for kort til selvforskyldt at afsondre sig nok så yndigt på en kold sten. Jeg vil lære at have hjemme her, hvor jeg er, også selvom jeg længes mod andre steder. Jeg vil lære det af en, som mestrer den balancekunst, og derfor tager jeg ud for at besøge Hans Edvard Nørregård-Nielsen, der i sit omfattende forfatterskab dvæler ved steder og byer rundtom i hele kongeriget. Som direktør for Ny Carlsbergfondets direktion og toneangivende kunstkritiker har han mange år haft en høj og central placering i det københavnske åndsliv, men i sine erindringsbøger beskriver han barndommens Vestjylland og ungdommens Ribe med en sådan varme, at jeg er overbevist om, at jeg i ham har en sjæleven i Jyllandslængslen.

»Der var ikke noget, jeg længtes efter,« svarer Hans Edvard Nørregård-Nielsen prompte, da jeg spørger til, hvordan han lærte at leve med længslen. Vi sidder inde i en tidslomme af en lejlighed. Først gik vi igennem arbejdsværelset med vægge tykke af bøger, så igennem den bourgognefarvede og dernæst okkerfarvede stue med alle malerierne, før vi gjorde holdt i et lille rum med kig ind til det dueblå køkken. Vi sidder med siden til hinanden i et par dybe lænestole med et højt rundt bord imellem os, så jeg kun lige kan se hans hoved, der stikker op mellem tekoppen og askebægeret og trækker tæppet væk under min anledning og indledning til dette interview.

»Det kommer an på, hvordan man har haft det. Min far var nazist. Nogle gange er jeg ked af, at jeg havde kendt ham før krigen, for tag en jyde som ham, og put ham i fængsel, så er han færdig.

»Når et sted først får taget i dig, slipper det ikke igen.«

Han var måske ikke et skidt menneske, men han kom til at fungere sådan. På et tidspunkt var min mor resolut. Hun havde læst om det kongelige opfostringshus, og der fik hun mig op. Mine søstre blev fordelt hos tre mostre. Det var mit held her i verden, for der blev jeg trukket ud af det derhjemme. Nu skulle jeg begå mig mellem 90 københavnerdrenge af en helt anden støbning og karakter end mig,« fortæller Nørregård-Nielsen.

DIGTERNES KØBENHAVN

Jeg er nu stadig overbevist om, at jeg hører længslen sukke mellem linjerne i hans erindringsværker og forsøger en anden indgang fra bogen "Riber Ret". Jeg slår ned i den, hvor opbruddet med Jylland og indtoget i København finder sted. Han er nybagt student og kører rundt med sin kæreste Regitze en varm sankthansaften. Af sin mor har han lånt 200 kroner til et par forlovelsesringe, som nu sidder på deres fingre som et pant på fremtiden.

Pludselig vender Nørregård-Nielsen ansigtet væk og kigger ind i væggen. Men vender sig lige så pludseligt tilbage, på vagt, da han fornemmer et oplæg fra mig til en fremstilling af ham som den unge erobrer, der i kraft af sine usædvanlige åndsevner indtog København. Jeg fremhæver hans særlige evne til at lade historiske og litterære personer genopstå og få liv, når han vandrede rundt i Københavns gader.

Var digtningen og historien din bro ind i København?

»Det var en ubeklumret virkelighed, der eksisterede uden for en i høj grad beklumret virkelighed. Jeg havde fundet noget, jeg havde kær. Men jeg var ikke en kvik dreng. Jeg var følelsesmæssigt kvik. Jeg er mere formet af en følsomhed end af en begavelse. Og så er jeg bonde. Det er noget, vi bønder har: Når vi kommer til et nyt sted, stikker vi en finger i jorden. Der er ikke mange, der har gået så meget rundt i København som jeg.

Det var menneskers København. Jeg var meget optaget af historiske personer. Ikke fordi de er finere end andre, men fordi de har gjort noget usædvanligt.«

Fra lænestolen peger han rundt i rummet og ud i København.

»Der boede Weyse, der boede Poul Martin Møller, der boede H.C. Andersen.«

Han er i tanken nået til Frederiksberg og gør et holdt.

»Da den gamle Heiberg blev landsforvist, tog ægteparret Rahbek afsked med ham på Frederiksberg Bakke. Heiberg holdt fast i Kamma Rahbeks hånd, så hendes handske gled af. Den fandt man mellem hans personlige ting og breve, da han døde. Der er mange af de historier, der ligesom fastholder et åndedrag, og det holder jeg meget af,« fortæller Nørregård-Nielsen.

KIERKEGAARD OG TEOLOGIEN

Du tog herover for at læse teologi, men det blev du ikke ved med?

»Jeg blev træt af teologien. Jeg er ikke særligt troende, men jeg har en vældig veneration for det kirkelige. Derude hvor jeg er opvokset, var der mange indremissionske kredse, og det blev sådan noget pladder. Før de skulle tale, vred de hurtigt rundt på næsen, så de fik tårer i øjnene, og det så jo meget andægtigt ud. Altid denne benovelse. "Æ ved et ret hva æ ska sæj." De vidste nu ellers godt, hvordan man snakkede.

Igennem teologien kom jeg til kalkmalerierne og kirkekunsten. Pludselig blev jeg så meget bondedreng igen, at jeg blev optaget af tingsliggørelsen. Jeg kan godt lide en tro, et engagement, som er konkret. →

»Jeg holder meget af København. Nu er jeg ikke socialist for fem flade øre, men jeg kan ikke fordrage den nye overklasse, der rager til sig i vældige mængder.«

I Malt Kirke er der en døbefont, som er hugget ud i granit. Jeg skal altid forbi og se den, når jeg er på de kanter, også selvom det er en omvej. Den er så fantastisk flot. Man kan ikke lade være med at tænke på, hvad det var for en mand, der har stået i sit ansigts sved og hugget sig millimeter for millimeter ind i det hårde granit. Et eller andet skal du tro. Jeg kan godt lide legemliggørelsen, så slipper man for den hysteriske snak,« siger Nørregård-Nielsen.

I bogen "Kongens København" følger du Søren Kierkegaard rundt i byen. Har din interesse for ham ikke haft betydning for dit valg af teologi og forhold til kirken?

»Jeg bryder mig ikke om Kierkegaard. Jeg sidder og skriver om Lundbye for tiden. Han var en oprigtig troende og til min store fortvivlelse meget optaget af Kierkegaard. Kierkegaard var en drillepind, der intellektuelt sprang frem og tilbage. Det blev en slags fægtekunst. Han var polemisk og anfægtede andres tro. Han havde nogle vældige lidenskaber, men det var iskolde lidenskaber.

Og så indimellem kan han være så utroligt smuk, når han virkelig er på røven, fanget i sine egne finter. Der er en bestemt slags blærerøve, der indimellem kan strække våben og blive ydmyge. Det kunne han. Men ellers synes jeg, han er overvurderet. Ikke som ånd, men som meningsdanner. Der kommer noget intellektuelt smart over det, som efter min mening ikke uden videre passer sammen med Bibelen. Noget af det værste, jeg ved, er blærerøvspræster. Det bør give en eller anden ydmyghed at beskæftige sig med troen i stedet for at tro, du repræsenterer en helt særlig indsigt,« siger Nørregård-Nielsen.

Så kirkekunsten er altså det væsentlige ved kirken for dig?

»Og salmerne. Salmer er lige så vigtige som salt i det her land. Jeg har nogle svagheder, som næsten er perverse. Brorson er en af dem. Brorson var jo vores biskop (Ribe Stift fra 1741 til 1764, red.). Det tog syv dage at køre fra Ribe til Lemvig og tilbage igen. Jeg har altid forestillet mig, at han har siddet der syg og værkbruden, og rytmen har fået ham til tænke i melodier.

Når mit øje,
træt af møje,
vådt og mørkt af tåreregn
ser med længsel
af sit fængsel«

En lille stump King's mellem hans fingre dirigerer et imaginært kor i karossens rytme på den bugnede vej.

»Jeg kan godt lide at stå i vindfanget ved Brorsons bispegård. Det er, som om man kan høre Brorson synge for og hans seks grimme og puk- →

HANS EDVARD NØRREGÅRD-NIELSEN (født 1945) er kunsthistoriker, kunstkritiker og forfatter til flere erindringsbøger, blandt andet "Mands minde: Et tidsbillede" og "Riber Ret". Han har også forsket i barokarkitektur, skrevet adskillige kunstbøger og udgivet oversigtsværket "Dansk Kunst 1-2", som er udkommet i flere udgaver. Hans Edvard Nørregård-Nielsen har modtaget Søren Gyldendal Prisen, Weekendavisens Litteraturpris og mange andre hædersbevisninger. I årene 1988-2014 virkede han som formand for Ny Carlsbergfondet.

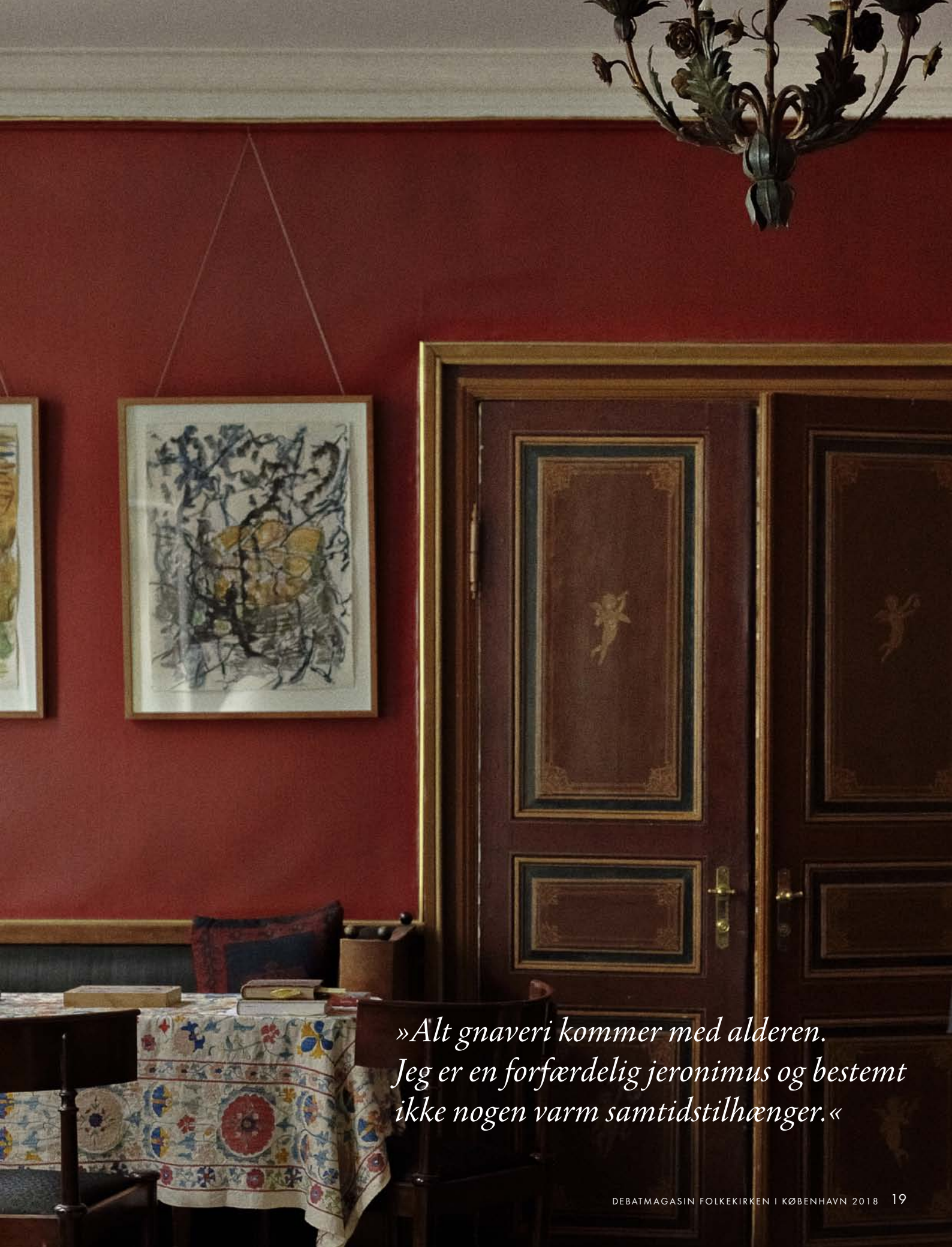

»Alt gnaveri kommer med alderen. Jeg er en forfærdelig jeronimus og bestemt ikke nogen varm samtidstilhænger.«

kelryggede døtre, som spiller med på hver deres gambe. Brorson havde en syg søn, der var lukket inde i tårnet. Han skulle i snor, når de gik tur, for han bed folk. Al salmesang og fortrøstning er blevet akkompagneret af skrigeren deroppe.«

STEDERNES BETYDNING

Når du taler og skriver om personer, er du altid omhyggelig med at placere dem på konkrete og virkelige steder. Steder må have stor betydning for dig?

»Ja, steder er vigtige. Da jeg kom hjem fra kostskolen, flyttede min ven Fritz med og boede tæt på. Vi byggede en hytte i skoven, som vi boede i. Der var så meget poesi i det sted. Hytten lå under nogle egetræer, og når det regnede, og der faldt olden ned, var det, som om Chopin sad og klimprede deroppe. Tidligt op og nå skolebussen, så sad man og kiggede ud over Brorsons marsk. Når et sted først får taget i dig, slipper det ikke igen.«

Jeg har selv haft det svært med at flytte fra nogle steder af samme grund. Det er, som om man efterlader lidt af sig selv, amputeres, når man flytter. Kan man blive helet?

»Jeg ved ikke, om det er en splittelse. Jeg synes, at det er med til at give en mangfoldighed. En lille mangfoldighed, uden det berører kernen i det, som man nu selv ser som kernen i sig selv.«

Jeg bliver stille. Han ramte noget. Min længsel bygger på en forestilling om, at man kapper en rod, når man flytter, som man ikke kan knytte an til igen. Stederne fra hans liv lever og ånder stadig. Han har slået pløkker ned og spreder et livssejl fra sted til sted.

Her kunne jeg måske slutte interviewet. Men jeg bliver nødt til at spørge videre:

Hvordan finder man hjem?

»Man finder hjem, når man når frem til en vis resignation, som ikke er nihilistisk. Når man får en ny tro på, at alt står i Gud Faders hånd.

»"Landet nu gråhærdet kun jeg gæster og har hjemme, selv jeg ved ej hvor".«

Nørregård-Nielsen citerer Grundtvigs "Kirkeklokke! Mellem ædle malme". Vi er krydset over gaden til Café Sorgenfri og har skiftet teen ud med fadøl. Han er meget glad for stedet.

»De kender til min hjælpeløshed og har sagt, at jeg bare skal komme herned, når jeg står op. Så får jeg en kop kaffe og en ostemad,« siger han og præsenterer fotografen og mig for en stor, høj mand, som han fornøjeligt kalder smørrebrødsjomfruen.

OG HVAD MED KØBENHAVN?

Hvordan har du det med København?

»Jeg holder meget af København. Nu er jeg ikke socialist for fem flade øre, men jeg kan ikke fordrage den nye overklasse, der rager til sig i vældige mængder. Man skal have et hus på Bermuda og et ved Strandvejen med pøl lige ud til vandkanten. Det er en forråelse. Det København, jeg holdt af, var et jævnt København. Da jeg kom hertil, kom folk på cykel. Hen over cykelstyret hang deres lædermappe med madpakken. Hvis man spurgte dem om noget, stod de af cyklen for at hjælpe. Der har været et forfærdeligt fald i næstekærlighed eller i bare at interessere sig og prøve at forstå hinanden.«

Kunne det have noget med alderen at gøre?

»Selvfølgelig. Alt gnaveri kommer med alderen. Jeg er en forfærdelig jeronimus og bestemt ikke nogen varm samtidstilhænger. Jeg har en tegning af Eckersberg. Hans dreng Johannes var blevet syg, og den arme mor gik rundt med ham i armene nat efter nat. En nat stod Eckersberg op, tænkte, at han hellere måtte tage en tørn. Mens han gik med ham, døde drengen i hans arme. Han lavede et smukt, roligt og afklaret portræt af det lille barnehoved, mens moren sov sin søde søvn inde ved siden af. Så klippede han en lille lok af drengens hoved og lavede et lille hul i papiret, som han stak håret igennem. Der er så meget nærvær over den tegning. Ikke en gåen i rette med Gud, bare et behov for at beholde en lille jordisk ting af drengen. Det var en honnet tid,« siger Nørregård-Nielsen.

Jeg smiler lettet. Dér var hans længsel. Rettet mod en tid snarere end et sted. Og er alle længsler mon ikke det? Det hele synes at gå lykkeligt op. Det kan også skyldes, at fadøllen blev til flere, og nu fortæller han tjeneren, at vi skal have en at gå hjem på. Jeg overvejer at undvige, men han løfter sit glas og er pludselig forvandlet til en ung bondeknøs, trådt lige ud af Martin A. Hansens "Høstgilde". Det skælmsk iagttagende blik og glasset er invitation til en optagelsesrite, som jeg kender fra provinsfællesskabet. De lader sig åbenbart oversætte i København. Skål!

Hvor skal du begraves henne?

»Nu skal jeg jo passe på med ikke at blive en større nar, end jeg er i forvejen. Jeg kunne insistere på, at de i dyre domme skal bringe mig over til Sdr. Nissum. Men jeg hørte engang hjemme der. Nu hører jeg hjemme, hvor Jette (Nørregård-

Nielsens anden kone, red.) ligger på Frederiksberg Kirkegård.

I min familie har vi ellers 22 grave i Sdr. Nissum, og det sker en gang imellem, at jeg bliver ringet op af et familiemedlem, som har mistet én, og så spørger de: "Kan vi stikke ham ned hos jer?"«

Han ler lunt. Udenfor er det tusmørke. Jeg får sagt tak, farvel og går op i den friske luft. Kunne godt bruge et hushjørne at støtte mig lidt til, men de blev hugget af efter Københavns brand, fortalte Hans Edvard Nørregård-Nielsen tidligere, da brandbilerne ikke kunne manøvrere rundt om de snævre hjørner.

En taxa kommer ubesværet glidende på den regnvåde gade. Chaufføren spørger mig:

»Hvor skal du hen?«

»Hjem.«

»Og hvor er det?«

»Her … i København.« ■

RIKKE JUUL (født 1977) er sognepræst på Østerbro i København. Hun har også boet i Rudkøbing, Gram, Aalborg, Aarhus og London. Desuden har hun haft et studieophold på otte måneder i Berlin og fast arbejdsplads i Randers i nogle år. Før hun kom til København, var hun studenterpræst i London blandt andet ved Imperial College, og før præstegerningen arbejdede hun med etik og menneskerettigheder i erhvervslivet.

DEN ÅNDFULDE BY

København er fuld af ånder. DEBATmagasinet har kigget indad og udad for at se, hvordan seks af dem svæver rundt og har det.

Af Lars Erik Frank
og Sarah von Essen
Foto: Jens Dresling/Polfoto

KAMPÅNDEN

Københavnerne har ikke opgivet at gå på gaden med skilte for at vise deres utilfredshed. Det årlige budgetforlig på Rådhuset følges altid op af demonstrationer. Men måske fordi det kan være en våd og halvkølig fornøjelse at stå foran rådhustrappen en septemberaften, har vi fundet et nyt pressionsmiddel: den digitale underskrift. På hjemmesiden skrivunder.net er der hundreder af verserende underskiftsindsamlinger, flere også om københavnske forhold. Som eksempel var syv personer ved redaktionens slutning imod en ny irsk pub i Rialto Teatret. Om det er en københavner, der kræver Jan Mølby fjernet som fodboldkommentator på TV3 Sport, fremgår dog ikke.

SPORTSÅNDEN

Der er ikke meget "tab og vind med samme sind" over det, når fans af dem, der kalder sig Byens Hold, tørner sammen med dem, der holder med drengene fra Vestegnen. Til gengæld er der oftest opbakning at hente blandt københavnerne til den virkelig langsomme maratonløber, der slider sig vej over målstregen. »Be a sport,« siger man på engelsk og opfordrer til fairness og medgørligt godt humør. En sindstilstand, mange københavnere synes at være i, når det er sommer.

HELLIGÅNDEN

Helligånden skulle ifølge de gængse medieberetninger om københavnernes manglende interesse for kirke og tro have svære vilkår i hovedstaden. Spørgsmålet er dog, om den har det så skidt endda? De seneste opgørelser fortæller, at der i gennemsnit sidder 63,6 mennesker på bænkene, når der ringes ind til gudstjenesterne i de "tomme kirker", som *breaking news*-bjælkerne nu og da beretter om. I efteråret 2017 var 466.409 mennesker medlemmer af folkekirken i Københavns Stift. Alt er selvfølgelig relativt, men det er alligevel en pænt stor forsamling.

Statistikkilder: Danmarks Statistik og Københavns Stift

IVÆRKSÆTTERÅNDEN

Den står på skuldrene af for eksempel J.C. Jacobsen og Carlsberg, og som tidens politiske kæledægge trives iværksætterånden rigtig godt i København. Med masser af slid og lidt snilde kan en nyåbnet restaurant snart udvikle sig til et internationalt Michelin-stjernespækket brand, mens et par gymnasiedrenge sagtens kan styre en verdensomspændende techkoncern fra en fedtet hjørnesofa i en toværelses i Vanløse. Den seneste opgørelse er fra 2015 og viser, at der året før blev registreret 5.234 nye virksomheder alene i Københavns Kommune.

TIDSÅNDEN

Tidsånden slipper aldrig sit faste, men flygtige greb om København. For nogle år tilbage skulle alle kunstudstillinger, modeshows, technofester og litteraturoplæsninger være "ligesom nede i Berlin", hvor københavnerne stimlede sammen med deres bysbørn i weekenderne på Prenzlauer Allée for at opleve noget nyt. Nu er det så blevet topmoderne at spise, og vi guffer os til nye åndfulde stadier gennem gourmetgrød og gærede grannåle på byens madmarkeder.

KORPSÅNDEN

Nok er københavnerne nogle sjoskehoveder, men korpsånden fejler ikke noget hos de københavnske børnehavebørn, som går to og to. Geledderne er måske ikke snorlige og melodien mere "en, to, højre, venstre, sutsko" end "Full Metal Jacket". Dog holder de velvilligt hinanden i hånden, lader sig iklæde selvlysende veste og traver hovedstadens gader tynde i sol, sne og slud. For det meste er humøret endda højt, selvom næserne løber om kap. ■

Hvordan taler københavnerånden?

»Tidligere var det meget tydeligt at høre, hvor i samfundet københavnerne kom fra. Selvfølgelig har vi stadig klassehierarkier i Danmark, men grænserne er mere udflydende. Der er en anden variation i dag, og den er slet ikke så stor, som den var for bare 50-60 år siden, hvor eksempelvis jeg lød som 'jarj' på lavkøbenhavnsk og 'jæj' på højkøbenhavnsk. I dag kan man stadig høre et højkøbenhavnsk 'arltså', men vi taler altså mere ens.

Samtidig er der nye forskelle, og dem kan man typisk høre i måden, unge mennesker taler på. Det bliver kaldt for gadedansk eller multietnolekt, og det er opstået i de større byer i Danmark og specielt i København, hvor folk med alle mulige kulturelle baggrunde bor sammen. Der indgår nye ord, udtaler og grammatik. 'Wallah' er et typisk eksempel på et nyt ord, tj-lyden er en ny udtale, hvor Tina bliver til 'Tjina', og hvad angår grammatikken, kan det være sådan noget som, at alle navneord er fælleskøn: en blad, en hus. Her er der nærmest kommet en ny dialekt til, men ellers ser vi egentlig bare, at dialekterne og forskellene er blevet udvisket.«

MARIE MAEGAARD, sprogforsker,
Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab,
Københavns Universitet.

KLANGEN AF KØBEN

HAVN

Den lille storbys musikliv zigzagger rundt efter identitet. Lokal eller global, rytmisk eller klassisk? Forstår kulturpolitikken det DNA eller den ånd, den skal bygge på? Det spørgsmål stiller organist Lars Nielsen Sardemann i kommentaren på de næste sider

Af Lars Nielsen Sardemann

Foto: Anne Mie Dreves/Copenhagen Phil

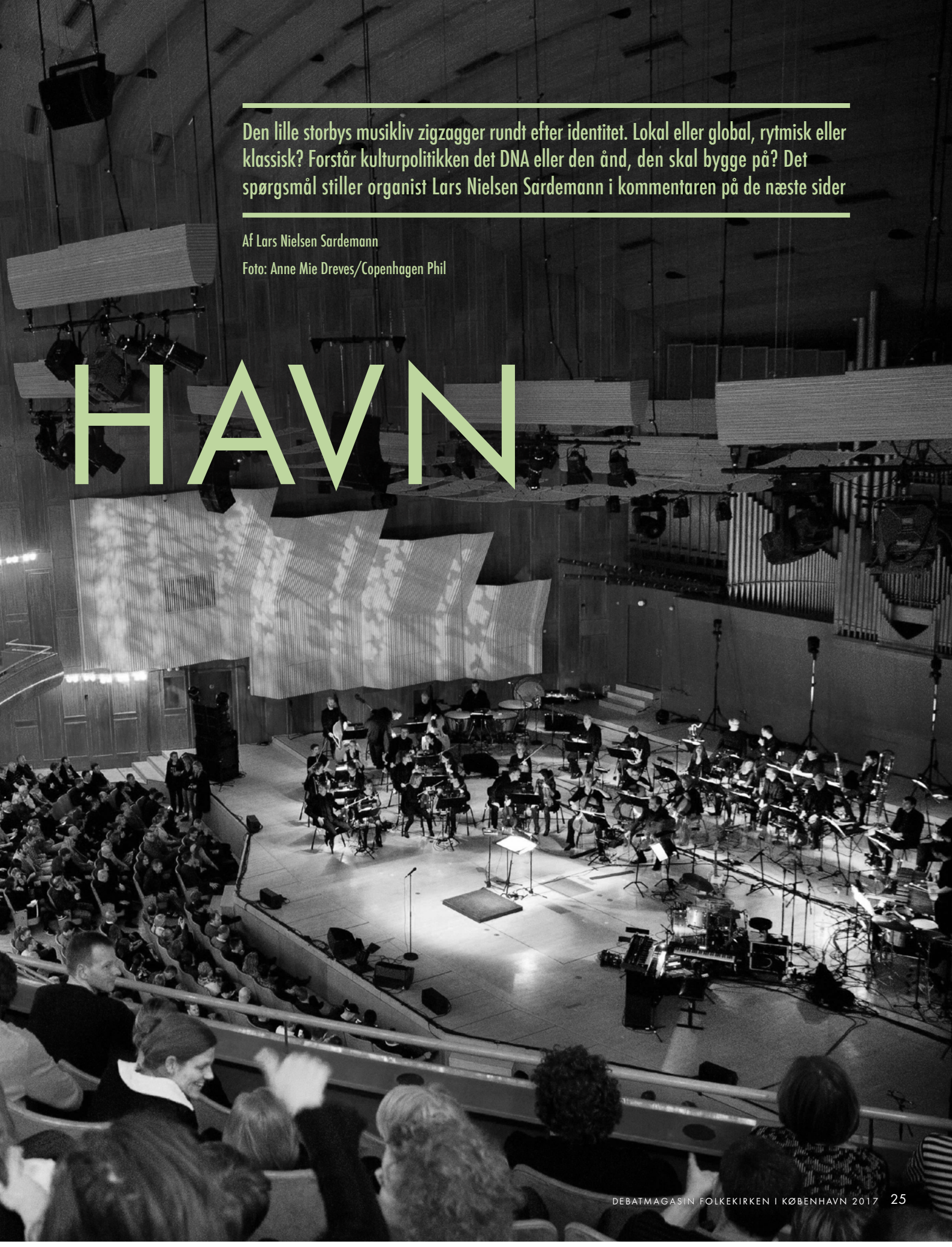

København, København,
der er klang af fest og glæde i dit navn!
Se de slanke tårne hæver sig mod sky!
Som en hilsen viden om fra kongens by!
Du bli'r stor, København,
men jeg kan da endnu ha' dig i min favn;
stolt jeg synger, mens jeg hører rådhusuret slå:
København med V og N og Ø og K!

(Victor Cornelius/Carl Viggo Meincke, 1933)

1930'ernes København flød Statsradiofoniens første refrænsanger Victor Cornelius' bløde stemme ud af radioapparaterne og ind i de små hjem med sange om det nære og det fjerne, det store i det små, om ståsted og om hverdag og fest. Og københavnerne sang med og fik både sentimentale og lystige fælles fikspunkter. Selvforståelsen blev støvet af.

Det er svært at forestille sig et København uden rådhusurets melodi. Uden garden, der trækker op. Uden champagnegaloppen i Tivoli eller "Dar-æær-et-øøndigt-laaand" i Parken. Byen går i blodet på sine indbyggere og bliver en del af deres dna, og den klinger hverken kønnere eller grimmere, end dens borgere kan få den til. For deres lyd og adfærd – deres unikke sound, "vibe", kald det hvad du vil – udgør byens centralnervesystem. Byens ånd.

COPENHAGEN TIME – COPENHAGEN MINE

Så hvordan klinger København i dag? Lounge eller Lumbye? Rock eller barok? Samba eller symfonier? Måske er det ikke et enten-eller, men et både-og? Københavnerne synger stadig "Du bli'r stor, København, men jeg kan da endnu ha' dig i min favn", for verdens lykkeligste folk er en rejselysten flåde, der meget gerne rejser ud i den store verden, men lige så gerne skynder sig hjem til hyggen og det nære igen. Vi bor i spændingsfeltet mellem udsyn og nærsyn, hvorfra vi dårligt længere kan

sende en fødselsdagshilsen med posten til udkantsmosteren, men alligevel markedsfører København som en metropol! Vi bliver simpelthen grundlykkelige af at være store og små på én gang, så når vi spørger, hvordan København klinger i dag, må vi lytte efter både det store og det små. Kim Larsen forstod det, da han i 1979 sang "Blip-båt, og gud, hvor går det godt – vi har, hva' vi ska' ha' af både stort og småt". Og i 1996 førte Jens Unmack den til dørs i sangen "Copenhagen dreaming", hvor verset "blev hjemme" på dansk, mens refrænet fik en international kurs stukket ud på engelsk:

"Kastrup DC 9 – jeg var kommet for at tage af sted – da vi fik vingerne op, kom jeg til at kigge ned – der lå vores by under dagene på træk – min tid gik helt i stå – hvorfor var det, at jeg ville væk?

Copenhagen dreaming, Copenhagen time – Copenhagen dreaming, Copenhagen time, Copenhagen mine."

Det er åbenbart en del af vores dna at ville være store og små samtidig, at være ude og hjemme på én gang, og det kan være svært at se, om København er en forstad eller en storstad. Men da det er noget af det, vi synger allermest om, må det være en vigtig del af selvforståelsen. En sært stimulerende balancekunst og en vigtig identitetsmarkør i vores søgen efter "københavnerånden".

DET STORE I DET SMÅ

Den samme balancekunst finder vi i den politiske vægtning af bredde og elite. Hvordan balanceres offentlige midler mellem et lokalt amatørkor og et internationalt anerkendt professionelt vokalensemble? Og skal nogen af dem overhovedet have offentlig støtte, eller kan de klare sig selv på markedsvilkår? Er de ligeværdige led i en kulturel fødekæde eller helt uafhængige af hinanden? Vores sange udtrykker en tydelig og anarkistisk længsel efter et både-og og stiller sig ikke tilfreds med et enten-eller. Så hvordan balancerer man lige dét, hvis man har søgt og fået et politisk ansvar?

I amatørkoret udklækkes de talenter, der senere giver den gas i det professionelle ensemble. Og de professionelle musikere kvitterer med en uvurderlig inspiration og identifikation den anden vej. En smuk symbiose, som når den fungerer bedst, forsyner os med sange om vores udgangspunkt, ståsted og retning. Sange, der gør, at du både kan føle dig som et "barn af det havblå rige" og være brunere i huden end de andre. Og dette er en "bundlinje", der skal tages lige så alvorligt som betalingsbalancen eller LEGOs årsregnskab, fordi den anerkender vores småanarkistiske behov for et både-og, og fordi den rummer, ikke blot det store og det små, men også det store i det små.

FYRTÅRNE OG FREMTIDSKLANGE

Men det er en vægtløs bundlinje, der er svær at oversætte til nyttesamfundets budgetsprog. Hvad koster den samlede musikalske formåen i et fuldt besat symfoniorkester? Kan det betale sig at nedlægge det? Hvad er værdien af publikums fælles musikrus og de tre ekstranumre? Hvad vejede Daniel Barenboims energiske liveoptræden, der tændte ilden i en 11-årig klavernørd, der senere i livet som voksen musiker spillede smertelindrende musik for en døende kvinde?

Kan man bygge nye supersygehuse for det? Kan det betale sig?!

I kølvandet på Sangens År 2008 har vi set, at sangen i den grad er kommet tilbage i danskernes hverdag, som ønsket var. Man har etableret et Sangens Hus og Videncenter for sang og en, for dansk kulturliv, ny analytisk og metodisk tilgang, der publicerer forskning om sangens stressforebyggende, fællesskabsstyrkende, integrerende effekter med videre. Der forskes i sangens kemi og den aktive musikudfoldelses positive effekter. I Tyskland går man også analytisk til værks og undersøger en given kulturinvesterings "Umwegrentabilität" – altså hvorvidt investeringen er katalysator for udvikling og indtjening i en region; et nyt koncerthus, der trækker endnu flere gæster, der skal bo på hotel, spise og shoppe i byen, øger omsætningen og skattegrundlaget og så videre. Altså en reel vejning af den vægtløse bundlinje.

Sangens År skulle bringe sangen tilbage i danskernes hverdag, fordi den havde været forsvundet. Langsomt vækker man 20-30 års tabt fælles værdigrundlag til live igen. Sange, der var blevet væk, fordi man ikke længere så deres værdi.

Hvilken indvirkning har vore dages kulturpolitik på københavnernes "klang" om 20-30 år? Har vi sparet fyrtårnene væk og glemt pejlemærkerne til den tid? Uden dem går skibe på grund – mennesker ligeså. Det handler om retning, identitet og ånd. ■

Klummen udtrykker alene skribentens egne holdninger.

LARS NIELSEN SARDEMANN (født 1969) Organist og kordirigent ved Lindevang Kirke, Frederiksberg. Orgelstudier i København og London. Tidligere ansat ved Mogens Dahl Koncertsal og Holmens Kirke. Uddannet i kommunikation, ledelse og fundraising. Underviser ved Pastoralseminariet i København og er tillidsmand for organister i Københavns Stift. Komponist til blandt andet forestilling om Eik Skaløe, ny liturgisk musik til højmessen samt senest melodier og arrangementer til "Kirkesangbogen" (2017).

HVAD
ER

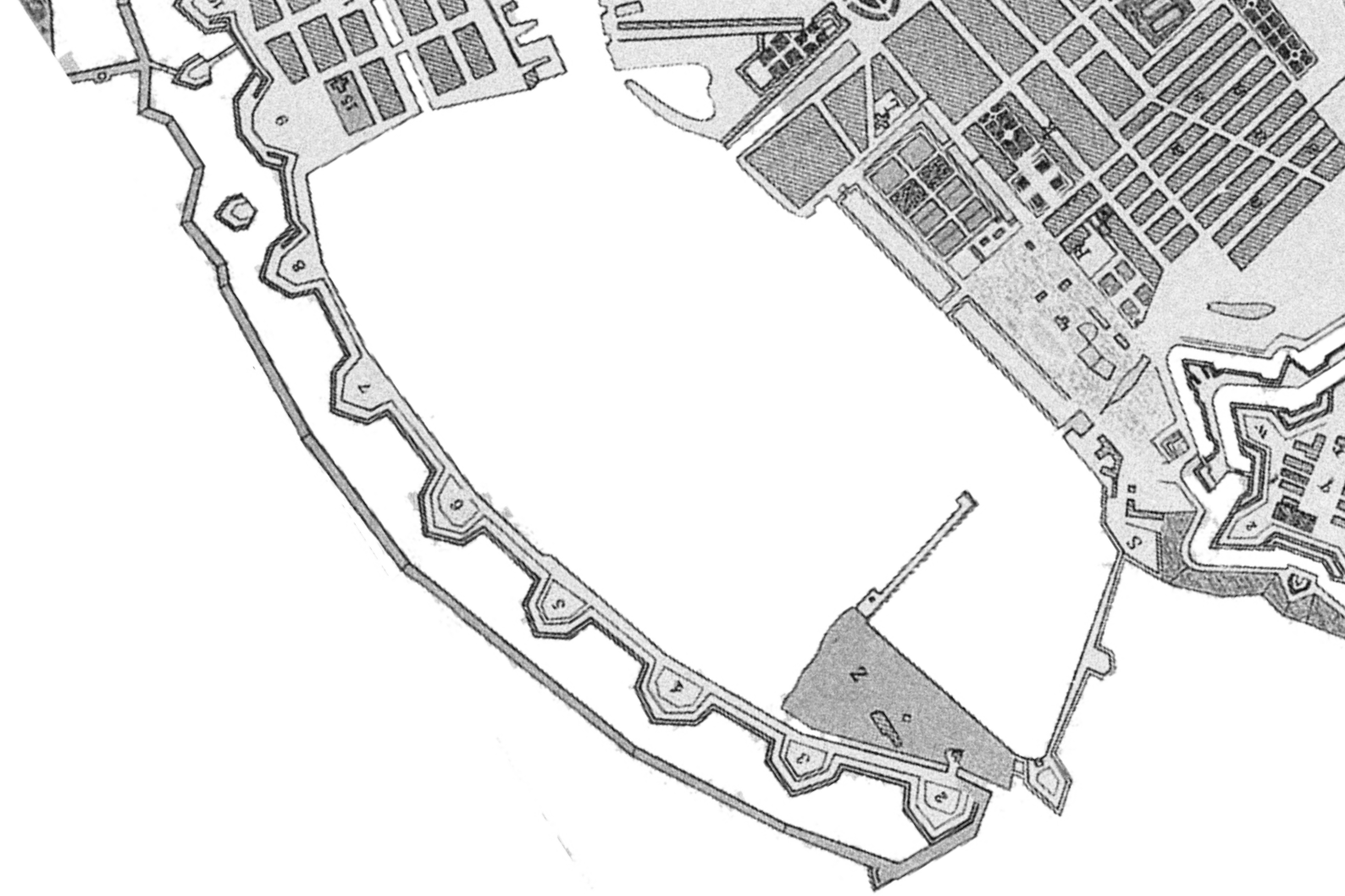

PLANEN?

En tur fra A til B er ikke så ligetil i København for tiden. Opgravninger, afspærringer og omkørsler varsler væsentlige forandringer i byens indretning og udseende, ja, måske hele byens mentalitet og ånd. Hvad er det, der skal ske? Det har stadsarkitekt Tina Saaby nogle svar på.

Af Sarah von Essen

Foto: Henrik Dons Christensen

vad kendetegner en by?

Mennesker. Der er ikke nogen by, hvis der ikke er nogen mennesker i den. Derfor bliver mennesker hele omdrejningspunktet for, hvordan vi skal skabe gode byer. Jeg synes, vi er dygtige til at gå i øjenhøjde med københavnerne og tage udgangspunkt i de mennesker, der bor i København.

Og hvordan gør man det? Hvordan går man i øjenhøjde, når man er stadsarkitekt?

Det gør man på mange forskellige måder. Men jeg tror, at vi som arkitekter, som branche i det hele taget, har haft en tendens til at kigge på en model og se byen oppefra. Og gør man det, kommer man hurtigt til at se byen som en rationel maskine. I København forsøger vi at kombinere det blik med det, vi ser fra øjenhøjde: Vi tænker byliv, før vi tænker byrum og byrum før bygninger. Ikke som man måske har gjort tidligere, hvor man har tænkt bygninger før byrum og byliv. Vi vender den altså rundt og siger, at det simpelthen må starte med en diskussion af, hvad det er for et liv, vi gerne vil have mellem husene og inde i husene.

Hvem taler man med om det?

Vi snakker med politikerne, med developerne, med alle. Vi diskuterer, hvordan den enkelte bygning skal møde byen, så vi sikrer os, at folk er ude i byrummet. Det giver en tryghed for dem, der skal bo i byen. Det er vigtigt, at der er folk på gaden. Det er godt, at der er vinduer i lejlighederne, der går til gulvet, så man kan kigge op og se lyset inde i boligerne.

Vi taler med borgerne om deres hverdagsrutiner. Hvordan bevæger de sig rundt i byen? Hvorfor bevæger de sig rundt, som de gør? Vi observerer og ser, at mennesker sidder i sollys og læ, og derfor skal vi være bevidste om at skabe steder med sol. Vi skal sørge for at lave vindanalyser, for hvis det blæser, vil folk ikke være der.

Vi snakker altså med alle dem, der er med til at skabe byen.

Du har i et interview sagt, at København skal være mangfoldig. Hvad betyder det? Der er jo pres på byen på mange måder, ikke mindst økonomisk. Det er svært for mange at have råd til at bo i byen. Hvordan løser man det?

Det er et politisk spørgsmål, hvis vi snakker boligpriser, men set ud fra et mere byplanfagligt synspunkt er det vigtigt, at man får en by, som man kan invitere alle mulige forskellige typer mennesker til at være i. At man ser på byen som det fællesskab, der er ude imellem husene: at det er der, hvor vi mødes med hinanden. Det er vigtigt, at vi skaber unikke kvarterer, som sikrer plads til mangfoldigheden og alle de forskellige typer, der findes i en by. Og det er vigtigt at skabe sammenhæng og få koblet de forskellige unikke bydele sammen, så borgerne kan færdes stort set over det hele.

Hvad er det, København kan i forhold til andre storbyer?

Vi spørger ofte vores udenlandske gæster, hvad de synes, der er det særlige ved København. De svarer tit, at det er de mange fodgængere og cyklister. Det er noget særligt, at der er mange, der færdes i langsom trafik og dermed også har tid til at stoppe op, snakke med hinanden og smile til hinanden. Og på den måde have en eller form for fællesskab.

Spørger man i øvrigt københavnerne selv om, →

»Vi er ikke ude på at gøre byen til et museum, men vi vil gerne prøve at udvikle den og spørge, hvad den skal være i et moderne samfund.«

hvorfor de cykler, svarer de, at det er hurtigt og nemt. Jeg havde nok en drøm om, at det var, fordi de var miljøbevidste og ville samfundet det bedste. Men københavnerne er helt almindelige mennesker, som gerne vil frem. Og det er god viden, når man skal planlægge i byen.

København skiller sig også ud takket være sin skala. Vi siger tit, at København er fem-seks etager høj, og at op af det kommer tårne og spir, som man kan orientere sig efter. Vi har ikke et Manhattan eller et downtown-område fyldt med højhuse.

Og så er der havnen. Vi hedder København. Havnen ligger dybt i vores identitet, i vores historie og dna som københavnere. I dag er havnen også i langt højere grad blevet det, der samler Amager og fastlandet. Hvis man kigger tilbage, var den i højere grad det, der adskilte Lorteøen fra resten af København.

Apropos skala: Bliver vi nødt til at bygge op, hvis vi skal have plads til alle de mange nye københavnere?

Der kommer cirka 1.000 nye borgere til byen hver måned, og det er altså både københavnske babyer og folk, der flytter ind til byen. Så ja, vi skal hele tiden finde plads. Men som det ligger lige nu, har vi rigtig mange arealer, der ligger tæt inde på byen, og hvorfra der kan vokse nye bydele. Så når man taler om højhuse, er det, fordi man vil noget særligt med dem: skabe et pejlemærke, en helt særlig fortælling. Ved det nye Panum har vi skabt et parkrum rundt om højhuset, og højden skygger ikke for boligopholdsarealer, og på den måde har den høje bygning altså været med til at frigive noget kvalitetsareal, der er gået til fællesskabet.

Hvad med produktion og handel – er det vigtigt, at der også er plads til det i byen?

Tidligere havde vi industri inde i byen, men i sidste århundrede begyndte vi at adskille funktionerne, blandt andet fordi industrien larmede og forurenede. Der blev lavet boligområder, erhvervsområder, industriområder og handelscentrummer. Sådan ser der for eksempel ud i Herning, hvor jeg kommer fra. I dag har vi lært, at det skaber kedelige boligområder og en masse trafik, så når vi diskuterer planlægning nu, taler vi i højere grad om, at vi skal have bydele, hvor vi blander boliger og erhverv.

Hvad angår handelslivet, så tror jeg også, at vi har lært noget af Ørestad. I manges øjne var det en dårlig beslutning at placere al handel i Field's: et stort byggeri, hvor der nærmest kun er en indgang. Vi fik ikke spredt handlen ud i gaderne, og i dag tror jeg, at vi i det hele taget prøver at arbejde ud fra en forståelse om, at handlen skal give noget til byen.

Holder københavnerne helst fast i det gamle? Er vi i virkeligheden lidt konservative?

Jeg tror, at københavnerne er parate til at ytre sig. Det sidder i vores dna, og vi har nogle demokratiske processer, som gør, at folk godt ved, at de kan ytre sig. Det tror jeg, betyder noget, og det er i hvert fald noget, som kolleger fra andre byer synes, er noget særligt.

Så tror jeg måske også, at der er sådan en lille grad af … Jeg ved ikke, om det er konservatisme, men hvor andre storbyer har lavet nogle ordentlige brølere og ryddet store dele af indre by for at bygge noget helt vildt moderne, har vi holdt igen med at begå de helt store fejl i København.

Der lå engang et forslag om, at der skulle bygges en firsporet motorvej ned langs Søerne. Højhusene på Krøyers Plads blev også stemt ned, og måske har begge dele noget at gøre med en vis →

»Jeg tror, at noget af det, jeg er blevet bedre til at anerkende, er, at en god by hele tiden har projekter i gang.«

konservatisme. Der er i hvert fald nok en ekstra tanke en gang imellem, som gør, at vi både får skabt noget nyt og også tænkt os om en ekstra gang.

Vi hænger altså hele tiden lidt i bremsen?

Når vi taler om at planlægge byen i dag, sætter vi også ord på, at kultur og historie betyder noget. Vores historie betyder noget for det fundament, byen står på. Også når det gælder udvikling. Så vi læser hele tiden historien, og vi går tilbage til de gamle, historiske kort og finder ud af, hvad det er, vi skal bygge videre på.

Når vi laver et projekt som Nordhavn, bygger vi videre på de gamle siloer, og vi bevarer mange af bygningerne, selvom det enkelte bygningsværk ikke nødvendigvis er stor arkitektur. Når vi udvikler Grønttorvet, bevarer vi hallen i midten som delvis konstruktion. Vi forsøger hele tiden at forstå den kulturhistorie, vi er en del af. Vi er ikke ude på at gøre byen til et museum, men vi vil gerne prøve at udvikle den og spørge, hvad den skal være i et moderne samfund. Det er en kombination af at stå i noget af det gamle, mens vi samtidig udvikler det til noget nutidigt. Det er en del af Københavns identitet, men også noget, vi gør mere ud af end tidligere.

Hvordan vil København se ud om 25 år? Hvordan planlægger man overhovedet fremtiden? Et andet sted i magasinet kan man læse, at en af grundene til, at Tingbjerg ikke blev den velfærdsdrøm, man havde håbet, er, at kvinderne gik på arbejde i stedet for at blive hjemme og holde liv i gården i løbet af dagen.

Ja, det er svært at spå om fremtiden. Hvad angår Tingbjerg, så var man i et andet samfundsparadigme, end vi er i dag. Der var i hele den modernistiske tankegang en tro på, at vi kunne skabe et idealsamfund. At hvis bare vi skabte de samme rammer til alle mennesker, ville vi kunne skabe den ideelle bydel med den ideelle familie. Det var rigtig godt, at beboerne fik mere lys, luft og deres eget toilet, men i dag arbejder vi med et mere mangfoldigt menneskesyn. Vi ved godt, at der ikke findes én ideel familie. Faktisk tror jeg, at vi taler om, at der er 37 familieformer i Danmark.

Fleksibilitet er måske det forkerte ord, men vi skal planlægge, så vi kan justere og tilpasse os de forhold, den tidsånd og de mennesker, som bor i byen på et givet tidspunkt. I dag har vi for eksempel også pludseligt været nødt til at tænke klimaforandringerne ind i vores byggeri og planlægning.

Som københavner kan man godt have en fornemmelse af at løbe spidsrod mellem det ene grave- og vejarbejde efter det andet. Hvad er planen egentlig?

Ja, hvad er planen? Jeg tror, at noget af det, jeg er blevet bedre til at anerkende, er, at en god by hele tiden har projekter i gang. Det er et tegn på, at der er nogen, der har kærlighed til byen og arbejder på, at den skal blive bedre.

Lige nu graver vi selvfølgelig meget, fordi vi bygger metro. Vi graver også, fordi vi skal have gode cykelstier. Vi får også lavet nogle gode fortove, så folk kan færdes uden at blive forvirrede af biler og cykler hele tiden. Klimatilpasningen kræver også, at vi graver rigtig meget. Men vi forsøger altså også at tænke projekterne sammen.

Hvor finder du selv københavnerånden?

Det gør jeg rundt om havnen. Jeg bor på Vesterbro og cykler over vandet hver dag for at komme på arbejde. Jeg går aftenture her, og det er også her, jeg løber. Variationen er enorm. Du kan

krydse havnen så mange steder og opleve så meget historie. Fra militæranlæggene på Holmen til den gamle sojakagefabrik på Islands Brygge.

Jeg kan virkelig også godt lide den ydre fæstningsring, som samler Tingbjerg og nogle af de bydele, der ligger i udkanten af København. Du kan bare mærke, hvad der er foregået for mange hundrede år siden, og jeg synes, at det er fantastisk, at vi har bevaret ringen som et landskabeligt træk i byen.

Og rådhuset har også københavnerånd! Turister og borgere kan gå lige ind, smile til vagterne og sige godmorgen. Politikerne kommer cyklende på arbejde, og den tætte kontakt mellem borgerne og politikerne er en vigtig del af fortællingen om København. Politikerne bor i byen og cykler rundt i byen. De er også københavnere i deres sjæl, så de forstår, hvad det er, københavnerne snakker om, når de er både tilfredse og utilfredse med noget. De forstår deres hverdagshistorier. Det tror jeg, er helt vildt vigtigt. ■

TINA SAABY (født 1971) er stadsarkitekt i København og har været det siden 2010. Hun er uddannet arkitekt fra Kunstakademiets Arkitektskole i 1997, har adskillige års erfaring som praktiserende arkitekt og er også tidligere næstformand i Akademisk Arkitektforening. Tina Saaby er desuden ekstern censor på blandt andet Københavns Universitet og gæsteprofessor på Sheffield University.

DAVID LANGE (født 1979) er direktør for Kystfisker Kompagniet i Korsør. Tidligere: Medstifter af natklubber som A-Huset og Klub Sort. Arrangeret countrykoncerter med Justin Townes Earle, Sturgill Simpson med flere på Pumpehuset. Arbejdet for AIAIAI, Atlas Bar og natklubberne Simons og Sunday. Dj i eksperimental-duoen Gøgereden med Niels-Kristian "Niller" Bærentzen.

FESTLIGT – SOM EN STRANDKRABBE I SELEBUKSEN

Af David Lange
Foto: Anne Mie Dreves

Der hviler en særlig ånd over København – ingen tvivl om det. Lever man der længe nok, ender man måske endda med at assimilere lidt af den – og så hænger man pludselig på den ... Til stor morskab for resten af landet, når man endelig flytter.

I 12-15 år var jeg en fast del af det "professionelle" københavnske natteliv med alt, hvad det indebærer. Som koncertarrangør, natklubejer og fritgående dj. Det var en festlig tid. Jeg plejede at dingle rundt i en aflagt admiraljakke med kul på øjnene, som en manisk cirkusdirektør på evig jagt efter en bortløben søløve.

Nu er jeg flyttet til det landlige Gurre i Nordsjælland og lever af at skære fisk på en lille fabrik i Korsør. Som inkarneret københavner, hvad end det så betyder, burde det vel føles meget langt væk – måske ikke geografisk, der er trods alt kun en time fra København til Korsør, men nærmere i en åndelig forstand. Du ved, den voksende mentale splittelse mellem storby og såkaldt udkant, som optager både etnologer og politikere for tiden. Det gør det dog ikke. Det føles som et lille eventyr. Det meste af tiden. I fællesskab med en hård kerne af fiskere fra Langø har jeg startet en lille virksomhed i Korsør. Mine kompagnoner er udstyret med en knastør humor og en arbejdsmoral af en anden verden. Jeg forsøger febrilsk at følge med, og heldigvis kan jeg trække på de betingede reflekser fra utallige morgenfester, når vækkeuret ringer, en halv time efter jeg er gået i seng. Så indtil videre er det lykkedes mig at stå klar i gummitøjet klokken kvart i fem.

Jeg må dog lægge ryg til en del skamløs latter på min nye arbejdsplads, men ofte er det delvist selvforskyldt. Når jeg bruger udtryk som "cool cool", "slag på taskerne" eller "perfect". Eller når jeg forsøger at skifte frekvensen i skærerummet fra Radio Slagelse til P8 eller Radio24syv. Min kærlighed til Kirsten Birgit må jeg gemme til den lange køretur, og Charles Mingus er der tilsyneladende ingen, der orker, når de har været oppe klokken tre og sejler rundt i indvolde. Så bliver der lynhurtigt kvitteret med et venskabeligt slag i klunkerne eller en levende strandkrabbe i selebukserne. Eller endnu værre – en forvisning til kontoret. Det mest skamfulde sted i en industrivirksomhed. Forbeholdt dem med klaverfingre og musearm. Der krymper københavnerånden en lille smule. Men det kan jeg selvfølgelig også bare lade være med.

Ofte fortsætter jeg dog ufortrødent med den tanke, at lidt jovial mobning blandt kolleger aldrig har slået nogen ihjel – eller det er i hvert fald relativt få. Desuden er jeg glad for, at de morer sig. Mine arbejdskammerater lyder navne som Fisse-Hans, Tordenkalven, Hum-Hum og Sabelben, og de "synger" på en stødløs, vestlollandsk dialekt, så det skorter heldigvis ikke på lejligheder for at give lidt igen … Når jeg ellers kan forstå et klap af, hvad de taler om.

I medierne skrives der ofte om den svindende sammenhængskraft mellem by og land. Der er vel ingen tvivl om, at vi i flere områder af Danmark har svigtet med hensyn til grundlæggende infrastruktur, hvilket virker urimeligt i et så velstående land med så lille en geografisk udstrækning. Men ellers bør man nok være lidt varsom med at blæse forskellene helt ud af proportioner. Land og by har vel altid været hinandens forudsætninger. Derfor kan jeg også godt blive lidt svimmel, når jeg i Information læser om en familie fra København, der udlægger sin flytning til Ærø som det "ultimative oprør mod konkurrencesamfundet" og en "levet kapitalismekritik". Der er 165 kilometer mellem de to steder. Det er jo ikke Jokkmokk. Polemikken om de statslige arbejdspladser kan også give mig lyst til at skære hovedet af en kvabso. Med nogle få undtagelser virker det da ret fornuftigt at fordele de arbejdspladser lidt over hele landet. Jeg mener, hvor langt er der egentlig? I den ene og anden forstand. Det spørgsmål får alt for ofte lov til at stå ubesvaret hen i debatten. ■

Klummen udtrykker alene skribentens egne holdninger.

LIVET MELLEM HUSENE

Bydelen Tingbjerg er både berømt og berygtet og opført i den socialdemokratiske ånd, som har præget københavnsk politik i over 100 år. Mød kommunalpolitiker Jesper Christensen og salmedigter Hans Anker Jørgensen, der begge har et forhold til området i byens nordvestlige udkant.

Af Allan-Ivan Kristensen
Foto: Henrik Dons Christensen

Tilbage i 1950'erne blev boligområdet Tingbjerg planlagt som en socialdemokratisk mønsterby, der skulle være med til at afhjælpe boligmanglen i hovedstaden. Folk skulle ud af de faldefærdige slumbygninger i indre by og ud i det nye flotte byggeri – der blev bygget på bare marker 10 kilometer fra Rådhuspladsen – hvor der var vand, el og masser af lys og luft. Der var dog ikke kun tænkt på mursten og veje, men også på livet mellem husene. Og det var dette liv, der var en væsentlig del af den særlige ånd, der herskede i mange år i Tingbjerg.

Det store boligområde, der ligger omkranset af Utterslev Mose og Vestvolden, er i dag mest kendt for bandekonflikt, skyderier, socialt armod og filmen "Bænken". Tingbjerg er – som det lyder i en rapport fra Københavns Kommune fra 2012 –»præget af fattigdom, arbejdsløshed, dårlig sundhed, kriminalitet, et dårligt image«.

Boligområdet var dog fra starten planlagt som et sted, hvor der skulle være liv mellem husene. Således skrev den danske arkitekt og byplanlægger Steen Eiler Rasmussen tilbage i 1963 om den mønsterby, han havde tegnet: »Mennesket er først og fremmest et selskabeligt væsen, og for at den enkelte skal kunne udvikle sig, må han føle sig i kontakt med andre, lære af andre, påvirkes og påvirke andre.« Beboerne skulle danne naboskaber, og det krævede luft, rum og naturlige mødesteder, såsom et handelsstrøg og legepladser. Det krævede også institutioner, skoler og ikke mindst en kirke, »der også har funktioner ud over søndagen«, som Rasmussen beskriver det og derefter tilføjer: »Kirken er ikke længere den centrale bygning og slet ikke den dominerende, men den er stadig en del af byen.«

En anden ting, som den tidligere professor på Kunstakademiets Arkitektskole lagde vægt på, var, at der var byrum til mennesker i alle aldre: spædbørn, børn, unge, voksne og ældre. Og Rasmussen var ganske optimistisk i forhold til Tingbjergs fremtid, for boligområdet »har en så smuk beliggenhed og er så gunstigt placeret i forhold til byens centrum, at man let skulle kunne få beboere af mange forskellige professioner derud«. Tingbjerg er stadig smukt beliggende, men det har vist sig svært at lokke nye beboere ud til mønsterbyen i Brønshøj. Det skyldes blandt andet Tingbjergs ry som en ghetto præget af fattigdom, vold og sociale problemer.

ENSARTETHEDEN GJORDE TRYG

Men har der nogensinde været et liv mellem husene i Tingbjerg? Ja, siger Jesper Christensen, der har været aktiv i københavnsk kommunalpolitik i mange år, blandt andet som socialborgmester. Han har boet i Tingbjerg hele sit liv. Og ifølge ham har livet mellem husene »været en forudsætning for, at Tingbjerg i sine velmagtsdage har klaret sig så godt og har været så attraktivt, som jeg synes, det har været.«

Det handlede blandt andet om de relationer, der blev skabt mellem beboerne, hvis baggrund ofte var den samme: »Der flyttede nogle mennesker ind, som var meget ens, kom fra de samme →

JESPER CHRISTENSEN (født 1962) er født og opvokset i Tingbjerg. Han blev først valgt til Borgerrepræsentationen for Socialdemokratiet i 2001 og har senest siddet i socialborgmesterstolen. I 1985 var Jesper Christensen med til at starte en af de første lokale tv-stationer, hvilket også foregik i Tingbjerg, hvor programmerne blev produceret sammen med børn og unge fra området. Siden arbejdede han med it og regnskab, blandt andet i Foreningen Socialt Boligbyggeris Ungdomsklubber.

»Det at bruge et helt boligområde som et gidsel i en politisk diskussion, det synes jeg, er ærgerligt.« – Jesper Christensen

steder, havde de samme drømme, håb og forventninger,« siger Jesper Christensen.

Ensartetheden mærkede den socialdemokratiske politiker i sin opvækst:

»Jeg synes, at min egen opvækst har været både tryg og rar på grund af ensartetheden. Mødrene kendte hinanden. De mødtes i vaskekældrene. De talte sammen. De kom i de samme foreninger, så der var jo en høj grad af fællesskab.«

Og dette fællesskab blev understøttet af det store engagement blandt beboerne:

»Det, at der var nogen, der gik forrest og tog nogle af slåskampene og interesserede sig for det sociale liv, har været en ekstrem styrke for Tingbjerg. En by er jo ikke bare et sted, man bor; det er ikke bare nogle huse; nej, en by er først og fremmest det liv, vi har med hinanden. Tingbjerg var jo netop bygget med de her rum, hvor der var plads til leg og liv mellem husene.«

Der er ingen tvivl om, at Jesper Christensen sætter pris på arkitekt Steen Eiler Rasmussens visioner for boligområdet, der var tænkt og tegnet ind i byggeriet: »Der var en rummelighed, der stort set kunne bruges til alt. Der var en natur midt i byen, hvor alt stort set kunne lade sig gøre, og hvor man kunne fantasere sig til hvad som helst. Det tror jeg, var en stor værdi.«

Dette skabte også fællesskab – mellem børnene og mellem deres forældre.

Ordet fællesskab bruger Jesper Christensen i det hele taget flere gange, når han passioneret beskriver sin barndom i Tingbjerg, hvor der var en række traditioner, såsom fastelavnsfest, juletræsfest, sankthansfest, der var store trækplastre, og som netop understøttede fællesskabet, idet man oplevede at have noget sammen.

Byggeriet var også præget af den socialdemokratiske bolig- og socialpolitik, for når »der bor 12.000 mennesker i et område bygget på bar mark af Københavns Kommune som et mønsterområde, så er det jo et ærkeeksempel på den bolig- og socialpolitik, der var på det tidspunkt, og bærer derfor noget af den identitet med sig,« som Jesper Christensen formulerer det.

FÆLLESSKABER OG SOCIALT PRES

Men Tingbjerg, der er klassificeret som en bebyggelse med høj bevaringsværdi, har ændret sig siden Jesper Christensens barndom og ungdom. Nye befolkningsgrupper er rykket ind, og andre er flyttet ud. Fællesskaberne finder man dog stadig:

»Jeg oplever heldigvis nye fællesskaber blandt de nye beboere, der er kommet. Nye fællesinteresser og nye traditioner.«

Men disse forandringer oplever andre bydele også ifølge socialborgmesteren, der peger på Vesterbro som et godt eksempel. Denne bydel var for bare få år tilbage noget helt andet, end den er i dag, men har alligevel i hans øjne forstået at bevare et miks og en stærk solidaritetsfølelse.

Generelt oplever Jesper Christensen et stort ønske om fællesskaber i hovedstaden:

»Både København og Tingbjerg har lysten til et stærkt fællesskab, også selvom dette fællesskab ikke altid er så nemt og selvfølgeligt, og også selvom det bliver udfordret af sprogbarrierer og forskellige kulturelle baggrunde, der mødes med de udfordringer, det giver,« siger Jesper Christensen.

Udfordringer har Tingbjerg haft masser af, særligt socialt. Området har været presset. Og dette pres skyldtes ifølge Jesper Christensen ikke Tingbjerg selv:

»Det er ikke nok at sige: 'Vi byggede Tingbjerg fra 1957 til 1970. Nu er den der.' Hvordan er det, man med bolig- og anvisningspolitik sørger for, hvem det er, der bor der? Hvornår tipper balancen? Der har Tingbjerg været udsat for et pres,« siger Jesper Christensen.

Det sociale pres på bydelen mærkede salmedigter Hans Anker Jørgensen i 1980'erne, hvor han var sognepræst i Tingbjerg Kirke. Et eksempel står særlig klart for ham. Til en gudstjeneste sang de en salme, hvor et af versene lyder således: "Herre, fordi du/var hos de pinte her/var hos de dømte,/ ved vi, at ingen ensomhed findes mer'." En kirkegænger kom over til præsten og sagde: »Hans Anker, det kan vi da ikke synge! At ingen ensomhed findes mere! Du har lige begravet en mand, der har ligget død i sin lejlighed i 18 måneder, før han blev fundet.«

Et af de hyppige sociale problemer i Tingbjerg var alkoholisme.

»Der var en del folk, der drak i Tingbjerg,« mindes Hans Anker Jørgensen og citerer fra sin salme "Morgensang":

»En dranker ta'r en dram i morgendisen. En langtidsledig venter på avisen. Nu føler mange sig som små fortabte reservedele i et stort maskineri, som Fanden skabte.«

Men, understreger han, Tingbjerg var først og fremmest fællesskab. Det kunne man blandt andet mærke i bussen:

»I bus 8, der kørte mellem Christianshavn og Tingbjerg, blev der snakket mere og mere mellem folk, når man kom ud mod Tingbjerg. Det var hjem til landsbyen-bussen.«

Og ligeledes var der masser af relationer mellem kirken og boligområdets forskellige aktører, for eksempel skolen:

»Vi fik jo efterhånden en fantastisk placering i det der byliv. Engang kom der for eksempel en lærer over fra skolen og spurgte om hun ikke måtte komme med sin klasse en gang om ugen til morgensang. Det kunne jeg jo ikke sige nej til. Det første år var der så en klasse. Det næste år var der to klasser, der kom. Det var jo en fantastisk erfaring,« fortæller Hans Anker Jørgensen.

BANDEKONFLIKT OG POLITISK GIDSEL

I dag er det mere bandekonflikten, der fylder, når talen falder på Tingbjerg. I 2013 blev det midt under den verserende konflikt foreslået, at der skulle bygges en politistation i bydelen, men – siger Jesper Christensen:

»Diskussionen om politistationen er jo ikke ny. I 1974 diskuterede man det også. Men alle de unge dengang var jo ærkedanske, og deres forældre var det samme, så disse diskussioner har der altid været.«

Beskrivelserne af Tingbjerg som bandekonfliktens arnested og som en social ghetto er i det hele taget problematisk:

»Det at bruge et helt boligområde som et gidsel i en politisk diskussion, det synes jeg, er ærgerligt. Der synes jeg, at man har et ansvar på det politiske niveau i forhold til at være nuanceret. Folk føler sig jo stemplede,« siger Jesper Christensen.

Behovet for et mere nuanceret syn på Tingbjerg – og dets beboere – fremgår også af en kommunal helhedsplan for boligområdet, hvori der står, at »områdets image udadtil smitter af på beboernes selvopfattelse og skaber utryghed. Nogle beboere føler, at deres boligområde er en direkte barriere i deres jobsøgning, og mange føler, at de er nødt til at forklare og forsvare sig, når de skal fortælle, at de bor i Tingbjerg,« og at der derfor er »brug for en fortsat proaktiv pressestrategi, som skal formidle et mere nuanceret og retvisende billede af bydelen«, som det hedder i rapporten.

MENNESKERNE I VORES OPGANG

Tingbjerg har altså i de seneste år været udfordret af sociale forhold, men også af det billede, som bliver fremmanet i medierne af bydelen. Og hvad gør det ved livet mellem husene? Forsvinder det? Ja, medmindre man får brudt de tabuer, der hæmmer relationer, og dermed livet mellem husene. →

Idræt

INDENDØRSLIV Det er ikke kun mellem husene, der er liv i Tingbjerg. Bydelens borgere møder også hinanden indendørs i områdets foreninger, kirke og beboerlokaler, hvor der her er fuldt hus til en fællesspisning.

Det er naivt at tro, at byplanlægning og arkitektur alene kan klare problemerne. Det handler nemlig ikke kun om bygninger, infrastruktur og indfaldsveje, men i lige så høj grad om tillid:

»Når relationer bliver udfordret af samfundsudviklingen, så er det, vi skal være gode til at passe på dem og understøtte dem. Det er ikke nok med en vej eller noget belysning på en sti. Først og fremmest handler det om, hvordan vi lever med hinanden og om vores tillid til hinanden; om man tør ringe på hos naboen, hvis man er i tvivl, om vedkommende har en psykisk lidelse. Hvad gør man så? Ringer man til politiet, eller ringer man på døren? Det handler jo også om at få brudt nogle af de der tabuer,« siger Jesper Christensen.

Og det er helt nødvendigt, at tabuerne bliver brudt, hvis et område som Tingbjerg skal ind i en positiv udvikling igen, mener den socialdemokratiske politiker:

»For at det skal lykkes, for at et område som Tingbjerg – og en by som København – hvor vi bor rigtig tæt, er relationerne, og hvordan vi har det med menneskerne i vores opgang, vigtige. Om man hilser på hinanden. Om det er hjemmeplejen, der skal finde en, der har ligget død i en lejlighed i alt for lang tid, eller om det sådan set er os selv, fordi vi kerer os om hinanden. Der synes jeg, at vi lever i en tid – måske også på baggrund af en krise – hvor nysgerrigheden for hinanden og følelsen af ansvar over for hinanden heldigvis vokser lidt. Både Tingbjerg og København rummer nogle mennesker, som virkelig tager på sig at bære det ansvar, at vi gerne vil være en by, hvor vi kan være sammen med hinanden,« siger Jesper Christensen.

HVOR BLIVER LIVET AF?

Jesper Christensen mener også, at andre byområder og kvarterer rent faktisk kan lære af Tingbjerg, for eksempel de nye bydele på Amager:

»Ørestaden er jo også omdiskuteret, for hvor bliver livet af? Jamen livet kommer jo først, når der er mennesker nok, der laver noget med hinanden,« siger han med henvisning til Tingbjerg, der var og er rig på mennesker, der ønsker at lave noget med hinanden.

»I Tingbjerg har der været mennesker, som syntes, det var fantastisk at have en frimærkeklub eller en amatørradioklub, og som dermed kunne understøtte et stærkt fællesskab og et stærkt liv mellem husene. Det er jo først og fremmest menneskerne, der bor der, der skal finde disse fællesskaber.«

Fællesskaber er vigtige for Jesper Christensen, Hans Anker Jørgensen – ligesom de er det for Muhammed, Peter, Ulla og Aisha – for fællesskaberne og relationerne er med til at skabe det, der er København og byens ånd, nemlig livet mellem husene. Mellem husene, der ligger på Nørrebrogade, Gothersgade, Gråbrødre Torv, Vesterbrogade, Nansensgade og ikke mindst Arkaderne i Tingbjerg. Livet mellem husene. ■

HANS ANKER JØRGENSEN (født 1945 i Kongens Tisted i Himmerland) er vokset op i Vallekilde i Odsherred. Han studerede ved Det Teologiske Fakultet, København, hvorfra han blev cand.theol. i 1974. Han har været ansat som præst ved flere københavnske kirker, blandt andet Tingbjerg Kirke 1983-1991 og Hans Tausens Kirke på Islands Brygge 1994-2004. Hans Anker Jørgensen har skrevet tekster til flere salmer, heriblandt "Du, som gir os liv og gør os glade" fra 1982 og "Se, hvilket menneske" fra 1987.

»Hans Anker, det kan vi da ikke synge!
At ingen ensomhed findes mere!
Du har lige begravet en mand,
der har ligget død i sin lejlighed i
18 måneder, før han blev fundet.«

I LOVE ME DO

Af Iben Tandgaard
Foto: Henrik Dons Christensen

ÅNDEN MELLEM LINJERNE

Københavnerånden lægger sig også over litteraturen. Her er en boganmelders bud på tre markante klassikere, hvor byens ånd viser sit rå, livlige og ensomme ansigt – sætning for sætning og side for side.

BYEN, MAN KAN FORSVINDE I

Herman Bang:
"Ludvigsbakke" (1896)

Mon ikke de, der elsker København allermest, er jyderne? Rejst ind fra hovedlandet med havet, købstæderne og hederne har de altid haft et særligt forelsket øje til byens ånd.

Forfatteren Herman Bang var fra Als, men alligevel blev han et københavnsk ikon, der vidste alt og skrev om alle. I hans bøger og journalistik finder man alle tosserne, rigmændene, dullerne og de forførte bondepiger i storbyens kogende kedel, og ingen har som Bang portrætteret hovedstaden fra 1870'erne og i de år, hvor den blev absolut moderne.

De fleste fremhæver romanen "Stuk", men jeg synes faktisk, "Ludvigsbakke" er endnu mere intens i dens skildring af København. Sygeplejersken Ida Brandt fra Kommunehospitalet oplever en hed kærlighedsaffære med en narcissistisk prettyboy, der efter en tid på salonerne, i de tågede gader og sex på hendes lille kammer ved Søerne ender med at dumpe hende på det groveste. Det er storbyånd, når den er mest rå, for ingen tager sig af det, og den lille Ida ender med at drukne i mængden.

O, DU ELSKELIGE ROVDYR

Tove Ditlevsen:
"Barndommens gade" (1943)

Stort set alle har på et tidspunkt i skolen skullet læse "Barndommens gade" om den spage arbejderklassepige Esther. Historien er, som alt af Tove Ditlevsen, rimelig dyster og tung til tider, men bogen præsenterer også den glitrende side af København.

Hos Tove Ditlevsen er København også byen med de fede tider. Den er byen, der aldrig sover, og byen, hvor de unge danser i Folkets Hus, som vi dag kender som Vega, og byen, hvor de gamle får sig en bajer i baglokalet hos købmanden.

Københavnerånden er først og fremmest lig med liv, der myldrer i alle kroge. Der er stjålne kys i luften og Cecil på læben, der er skøger, blottere, forbrydere og betjente. Storbyen er et dyr, der altid er vågent, fuldt af leben, skræmmende, men også underligt trygt og ligefrem omsorgsfuldt:

"Gaden sover aldrig. Dens store urolige hjerte banker vel knapt så iltert som om dagen, til gengæld er det mere vagtsomt. Den strækker de bløde poter og vogter på sine unger. O, du elskelige rovdyr – din rå og ramme lugt hænger os i tøjet."

VI VENTER PÅ METROSTATIONEN

Søren Ulrik Thomsen:
"City Slang" (1981)

En storbys ånd er fare og mørke, på en måde som landets lyse marker og blege strande ikke er; for byen har råd til at rumme alt det grimme og alt det skjulte. København er dermed også digternes by, en by for de udstødte, de depressive og de utilpassede.

I 1981 skrev Søren Ulrik Thomsen det ultimative storbymanifest, "City Slang", der sublimt indfanger den moderne bys ånd og sprogtone.

Ensomheden er et vilkår for personerne, der driver omkring i glemte kvarterer, på togstationen METRO NORD og på tomme kaffebarer. De venter på nogen. Men det ser virkelig ikke ud til, at nogen dukker op.

Lars H.U.G. satte musik til teksterne, og der var ikke den fest i 1980'erne, hvor man ikke dansede deprimeret rundt til "Vent" eller "Ikke Døden". Det var mørkt, punket, genialt, moderne og meget udansk, men ret københavnsk.

Iben Tandgaard er litteraturanmelder og skriver blandt andet for Kristeligt Dagblad.

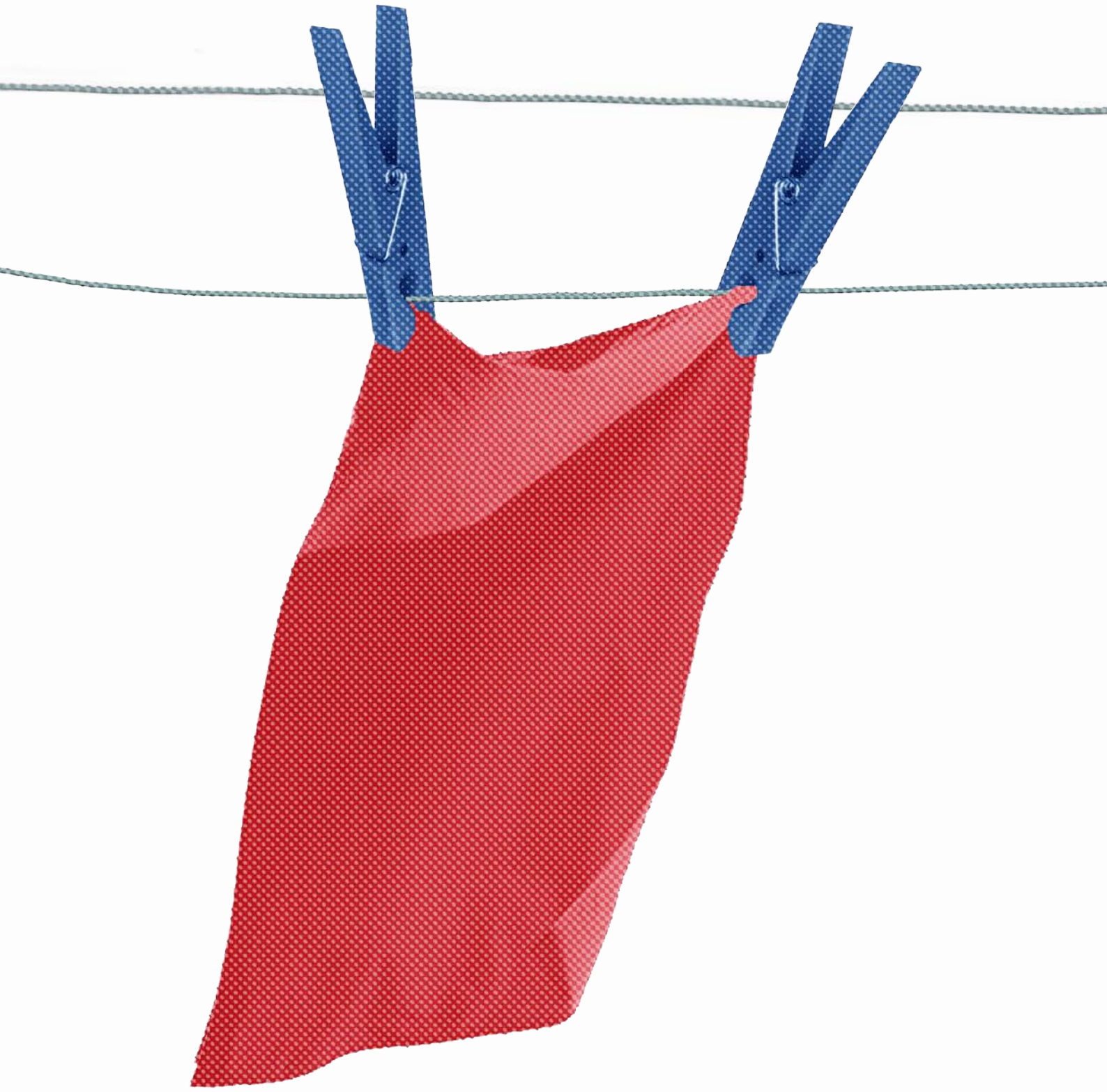

København er en notorisk rød by. Så hvordan får man som blå københavner et ben til jorden? DEBATmagasinet har bedt venstremanden Bertel Haarder og journalisten Anna Libak om at give et signalement af monokulturen under hovedstadens røde faner.

ET PAR BORGERLIGE ORD TIL DEN RØDE BY

Af Anna Ullman
Kollage: Sigrún Gudbrandsdóttir

Mangfoldighedstyranni, bæredygtighedshysteri, bilismeforagt og grøn fundamentalisme. I den offentlige debat bliver der ikke lagt fingre imellem, når borgerlige stemmer skal udpege, hvad der er problemet med den københavnske ånd.

Det er en udbredt opfattelse, at storbyfolket gennemgående er rødt. Kigger vi på opgørelserne fra det seneste folketingsvalg i 2015, understøtter de det billede. I Københavns Storkreds gik 66 procent af stemmerne til rød blok. På det ræverøde Nørrebro slugte rød blok hele 80 procent af krydserne.

Og København har også været rød, så længe Bertel Haarder har boet der. Han er sønderjyde, men har været bosat i hovedstaden i størstedelen af sit liv. Som venstremand flyttede han sammen med sin familie til byen fra Aalborg i 1975.

»Det var på mange måder skræmmende. Jeg spurgte mig selv gang på gang: Hvad gør jeg her?« siger Bertel Haarder.

I 1970'erne var Venstre et af de mindste partier i København. Ene mand skulle Bertel Haarder repræsentere partiet i Københavns Kommune, Københavns Amt og Roskilde Amt.

»De tre steder havde Venstre i alt valgt én, og det var mig. Og jeg kan huske, at somme tider, når man var ude til et møde, fik man at vide, at man kunne tage traktoren hjem.«

KULTURRADIKAL ÅND

Siden Bertel Haarder flyttede til København, har han boet i byens ældste villakvarter, gaderne omkring Rosenvænget på Østerbro, som han kalder »en blanding mellem metropol og landsby«.

Men det er omsonst at udpege københavnermentaliteten som entydig rød eller blå, mener Anna Libak. Hun journalist og tidligere udlandsredaktør på Berlingske Tidende.

Selv bor hun i Carlsbergkvarteret på toppen af Valby Bakke. I sommer blev en liebhavervilla på vejen solgt for 27 millioner. Alligevel vil hun ikke betegne kvarteret som en borgerlig enklave.

»Der er ikke nogen borgerlig ånd i København, og der er heller ikke nogen rød ånd. Derimod kan man tale om, at der er en kulturradikal ånd i København. Selv herude giver det ikke mening at tale om et borgerligt kvarter, når der er kollektiver og mange af husejerne er røde,« siger hun.

Længere nede ad vejen har hun kollektivet Hvide Måge, der har holdt til i en villa siden 1971. De holder høns i baghaven. Det gør genboen overfor også.

Og det er en generel tendens over hele byen, at rød værdipolitik og blå økonomisk politik er blandet sammen på et niveau, hvor det er svært at skelne dem fra hinanden, siger hun. Byen er domineret af den kreative klasse bestående af venstreorienterede, der godt kan lide kapitalisme.

På den måde er kulturradikalisme og kapitalisme gået hånd i hånd og har skabt en lækker, komfortabel by med brede cykelstier, kulturtilbud, havnebassiner og torvehaller, der bugner af delikatesser.

»Den tidsånd har været så dominerende, at det er meget svært at udpege noget som borgerligt, uden at det bliver synonymt med alting indtil 1950'erne. Og det mener jeg, er en meget snæver opfattelse af borgerlighed. Jeg mener, at det er et udtryk for borgerlig ånd at skabe myndige borgere, som har mulighed for at være selverhvervende,« siger Anna Libak, der hilser private udlejningsplatforme som Airbnb og Uber velkommen som borgerlige modtræk til den kulturradi-

kale monokultur. Deleøkonomien giver nemlig folk flere muligheder for indkomst, så de ikke hænger på lønarbejde fra 8-16.

PLADS TIL JÆVNE MENNESKER

For ifølge Anna Libak er problemet med det røde København, at det i virkeligheden ikke er særlig rødt. De mener at ligge inde med de gode holdninger. Men går man dem efter i sømmene, er de slet ikke så inkluderende og sociale. De henvender sig nemlig til en pengestærk middelklasse, der sikrer et stabilt skattegrundlag.

Siden 2005 har Københavns Kommune stillet det krav til nybyggerier, at 75 procent af lejlighederne i gennemsnit skal være på 95 kvadratmeter. Så store lejligheder har kun velbeslåede københavnere råd til. Samtidig presser det priserne på mindre boliger opad.

»Det betyder, at man vil lave en by for pengestærke børnefamilier. Og det er fint nok. Men det betyder i realiteten, at de fattige ikke har råd til at bo her,« siger Anna Libak.

Den udvikling så hun selv, da hun i 1996 købte et byggeforeningshus i Humlebyen på Vesterbro.

»Da jeg boede på Vesterbro i 1990'erne, var det et rigtigt arbejderkvarter. Det var, før det blev bysaneret. Dengang var Istedgade og Vesterbrogade ikke steder, hvor man gik om aftenen. Der var grimt. Det var nærmest slum.«

Hun oplevede, at det i omgivelsernes øjne var forbundet med statustab at flytte til Vesterbro.

»Folk sagde til mig: I kan da ikke bo i sådan noget skodbyggeri. I klarede jer godt på studiet, så hvorfor skal I bo der? På det tidspunkt blev byggeforeningshusene brugt, som de var tiltænkt, det vil sige til arbejderfamilier. Det var den jævne mand, der boede der. Men så forvandlede det sig for øjnene af én. Det blev mondænt at bo der. I dag bor der groft sagt kun journalister og direktører,« konstaterer Anna Libak.

HÆSLIGE LEJLIGHEDSKOMPLEKSER

I sin tidlige barndom boede Anna Libak i Urbanplanen, som var Socialdemokratiets store boligpolitiske flagskib. I dag mener hun, at det er en borgerlig kvalitet at gå ind for, at der også kan bo jævne mennesker i hovedstaden.

»Jeg synes på sin vis, at der er noget hykleri over det kulturradikale København. Du prætenderer, at du vil menneskeheden det godt, men det er kun en begrænset del af menneskeheden, som har råd til at være med til festen,« siger Anna Libak. Og tilføjer, at hun er glad for selv at være en af dem.

Ordet gentrificering bruges til at beskrive den tendens, hvor bysaneringer og stigende boligpriser presser mindre pengestærke grupper ud af storbyerne. Gentry betyder lavadel på engelsk. Der er altså tale om en forædling af byen. Og det er en tendens, som Bertel Haarder hilser velkommen.

»Den udvikling, som København har gennemgået, mens jeg har boet her, er ubetinget positiv,« siger han.

»Da vi flyttede til København, lignede det jo DDR. De fleste lejlighedskomplekser så hæslige ud. Hele havnekvarteret var jo fuldstændig som i et kommunistisk land, hvor ting fik lov at ligge, og ingen ejede noget, og så blev det heller ikke sat i stand.«

I 1989 overtog staten havnen under Schlüterregeringen, og den konservative finansminister Henning Dyremose satte kraner i Sydhavnen.

»Så skal jeg love for, at der skete noget. En stor del af havnen solgt til private, og pengene blev brugt til at forskønne det hele. Det var en fantastisk udvikling. Den har jeg set for mine øjne. Der gjorde borgerligheden noget rigtig godt i København,« siger Bertel Haarder.

VENSTREORIENTERET OPERA

Engang havde København sine borgerlige enklaver. I 1980'erne havde Café Victor ry som et yuppie- →

ANNA LIBAK (født 1968) er opvokset i København, Dianalund og Høng. Bor nu i Valby. Arbejder som journalist, debattør, skribent og foredragsholder og er blandt andet tidligere udenrigsredaktør på Berlingske. Libak er uddannet cand.mag. i samfundsfag og russisk fra Aarhus Universitet og har arbejdet som sprogofficer i Forsvaret. Hun er forfatter til digtsamlingen "Poesi for Papfamilier" (2010) og bogen "Rusland på Røde Plader" (2004).

»Nydanskerne er i en vis forstand Københavns nye proletariat. De går med posten, kører 8A og sidder ved kassen i Netto. De er det tætteste, vi kommer på den københavnske arbejder i dag.« – Anna Libak

sted, hvor unge jetsettere flashede Rolex-ure og skålede i champagne. Anna Libak har ikke sat sine ben der, siden hun i sin gymnasietid rapporterede derfra til Høngs lokalradio,og siden har hun mest været der, hvis hun skulle mødes med kolleger i professionelle sammenhænge.

Og i dag findes der ikke specifikt borgerlige steder i byen, mener hun. Fra tid til anden kommer hun selv i Operaen, som blev doneret til den danske stat af skibsreder Mærsk Mc-Kinney Møller.

»Men hvis Operaen skulle være udtryk for et arkitektonisk borgerligt udtryk, så står det slemt til,« ler Anna Libak.

»Og at den skulle være gennemsyret af en borgerlig ånd, vil jeg heller ikke sige. For det er de venstreorienterede fra den kreative klasse, der sidder tungt på kulturinstitutionerne i hovedstaden. De kan selv sagtens sidde på de førmoderne institutioner, som man historisk set har betragtet som borgerlige: Nationalmuseet, Thorvaldsens Museum, Det Kongelige Teater og Glyptoteket. Det er ikke sådan, at det er de venstreorienterede, der leder Arbejdermuseet, og så er det de borgerlige, der leder Operaen. I dag er det snarere de borgerlige, der leder Arbejdermuseet, og de venstreorienterede, der leder Operaen.«

Den observation deler Bertel Haarder.

»Jeg må konstatere, at de borgere, der modtager disse 700 kroner i kulturstøtte per sæde i Det Kongelige Teater, det er hovedsagelig velbjærgede borgere. Men det er jo ikke sikkert, at de er borgerlige, selvom de er velbjærgede,« siger han.

FOR MEGET JYDERI

Ser man på turismebranchen og oplevelsesøkonomien, så tegner den gerne et billede af København som en grøn og tolerant mangfoldighedsby med cyklisme, gadefestkultur og homoparader. Det er en vision om København, som Bertel Haarder kun delvist kan tilslutte sig.

»Jeg synes, borgerne i København skal udstå meget i form af parader og festivaler og gader, der bliver spærret af, fordi der kommer en enkelt cyklist rejsende en gang imellem.

Han mener ligesom Anna Libak, at den lave fremkommelighed for biltrafik skader erhvervslivet. Men at der skulle eksistere en decideret venstreorienteret middelklasse, der har magten over byen, er han ikke enig i.

»Jeg hører jo tit folk tale om kystbanesocialister, speltmødre og caffe latte-generationen. Jeg bliver ved med at sige til mine kære kolleger på Christiansborg, at det gider jeg altså ikke at høre. Det er noget jyderi, og det er lige så slemt som københavneri,« siger han.

Han fortsætter:

»Der er alt for meget jyderi i den offentlige debat. Jeg er begyndt at holde med københavnerne, for jyderne har intet at klage over. Jylland er ikke Udkantsdanmark. Hvis der er noget, der er udkant, så er det Vestsjælland og Lolland-Falster. Så det jyderi giver jeg ikke meget for.«

Fra sin udsigt på toppen af Valby Bakke ser Anna Libak også speltmødrene og caffe latte-segmentet som et udtryk for, at kløften mellem hovedstaden og den øvrige del af landet er vokset.

»Der er er en voksende modsætning mellem københavnere og den øvrige del af landet, som er bestemt af, at man ikke har de samme livserfaringer. Det er overvejende akademikere og studerende, der bor her, og det er ikke repræsentativt for resten af landet. Men nydanskerne er i en vis forstand Københavns nye proletariat. De går med posten, kører 8A og sidder ved kassen i Netto. De er det tætteste, vi kommer på den københavnske arbejder i dag,« siger Anna Libak. ■

BERTEL HAARDER (født 1944) er vokset op i Sønderjylland. Bor i dag på Østerbro. Blev kandidat i statskundskab fra Aarhus Universitet i 1970 og har blandt andet arbejdet som adjunkt på Aalborg Seminarium. Har siddet i Folketinget for Venstre siden i perioderne 1975-1999 og 2005 til i dag. Medlem af Europaparlamentet fra 1994 til 2001. Haarder har i tidens løb været en del af flere borgerlige regeringer og blandt andet beklædt posterne som undervisnings- og indenrigsminister. Senest var han kirke- og kulturminister 2015-2016.

POSTEN STEMPLER UD Københavns røde arbejderånd havde op igennem det 20. århundrede gode vilkår på byens store arbejdspladser. Alene på B & W mødte 8.000 mand dagligt ind i 1930'erne. Men sammen med Carlsbergbryggeriet, Den Kongelige Porcelænsfabrik og andre store industrivirksomheder er skibsværftet lukket for længst. Også produktionen på Københavns Postterminal i Reventlowsgade, hvor tusinder af især ufaglærte på skiftehold har stemplet ind og ud siden 1979, er stoppet. Sorteringsanlæggene er flyttet til Høje-Taastrup, og grunden i Reventlowsgade er solgt. Inden for nogle år vil et nyt kvarter med "business, boliger og byliv", som konsortiet bag projektet formulerer det, skyde op i området.

I BYENS ÅND

Tusinder af mennesker arbejder i København hver eneste dag. Hvordan fornemmer de byens ånd, hvornår bliver den til en plageånd, og hvad kan den inspirere dem til? Vi spørger tv-værten, præsten, digteren, designeren og musikeren.

Af Lars Erik Frank

Foto: Henrik Dons Christensen

TV-VÆRTEN

Sarah Grünewald, vært på "Vild med dans", 33 år, bor i København K

Hvordan definerer du københavnerånden?

Vi bor i en lille by, så for mig er den især forbundet med genkendelighed og spontanitet.

Hvor finder du københavnerånden?

Præcist hvor og hvornår kan jeg ikke sige. Den opstår bare. Måske på gåtur en mandag formiddag i Nyhavn, som jeg bor tæt på, og jeg hilser på chaufføren, der læsser øl af ved Færgekroen. Så føler jeg mig genkendt, og det giver en tryghed. Den kan også komme spontant, for eksempel i en samtale med en gruppe mennesker med forskellige baggrunde, som har søgt læ for regnen under et halvtag. Det kan også være over en god snak med min mand på en tilfældig vinbar eller på Christianshavns Torv, hvor der står en hjemløs mand med et skilt, han har skrevet "Ha' en god dag" på. Oftest er det først bag efter en stemning eller oplevelse, at jeg opdager, at københavnerånden har været til stede.

Hvornår er københavnerånden en plageånd?

Når ånden bliver taget som gidsel, fordi nogen tror, de kan tvinge den frem. Distortion og Dronning Louises Bro er eksempler på det. Her bliver det dikteret, hvad københavnerånd er, i stedet for den bare opstår af sig selv. Spontaniteten ryger, når det forventes, at vi skal opføre os på en bestemt måde på en bestemt bro, bare fordi solen skinner. Det er alt for planlagt og italesat. Københavnerånden bestemmer helt selv, om den vil være der eller ej, og hvis nogen iscenesætter den, er der stor risiko for, den bare dør.

Hviler der en særlig københavnerånd over dit arbejde?

I høj grad. Jeg har boet og arbejdet som model i Paris i flere år, og en markant forskel er, at vi interesserer os mere for hinanden på jobbet i København. Også i tv-produktion er her anderledes. Når folk får plads til at være nørdede og er dygtige, så giver det overskud og frihed til at have det rart og sjovt sammen om arbejdet. Og heldigvis tager vi også hyggementaliteten med på arbejde. I modsætning til så mange andre steder løfter vi i flok, og langt de fleste er ydmyge omkring det, de laver. Det er klædeligt.

PRÆSTEN

Jens Fogh, præst i Natkirken i Helligaandskirken, 38 år, Hellerup

Hvordan vil du beskrive københavnerånden?

Ånd er en flygtig størrelse, men den må betegnes som noget, vi lever i, og noget, der binder os sammen. Og her i city, hvor jeg har arbejdet i halvandet år, er der en særlig ånd. Alle er i gang med deres eget, og det er jeg også tit selv, og derfor kan man godt opleve, at der er en skal om københavnerne. Men jeg oplever også, at der ikke er ret langt ind til folk, når dankortmaskinen for eksempel er brudt sammen, eller der opstår et eller andet uvejr. I de situationer er københavnerne enormt venlige og hjælpsomme. Nogle gange skal der altså slås hul, så man kan komme ind til den ånd, der binder os sammen.

Hvor mærker du mest københavnerånden?

Jeg har været præst i Lynge-Uggeløse, som er to landsbyer mellem Hillerød og Farum, og her var der lidt større mulighed for at stoppe op og holde en pause. Hvis man skal mærke københavnerånden, skal man også tage sig tid til at kigge på den og slappe lidt af.

Hvornår tager københavnerånden sig bedst ud?

Når københavnerne udviser den åbenhed og tolerance, som livet i en mangfoldig by kræver af os.

Hvornår er københavnerånden en plageånd?

Når der aldrig er en pause. Der er noget helt fantastisk ved, at vi gerne vil så meget med vores liv, men det er altså også her, jeg tænker på plageånden.

Hvornår mærker du københavnerånden i dit arbejde?

Vi holdt en temaaften om tvivl i Helligaaandskirken, og det var meget rørende at opleve, hvor ærligt folk talte om tro, religion og tvivl. Det blev en oplevelse af, at man faktisk kunne blive beriget af hinandens udsagn og tanker. Der var en respekt for folks forskellighed: De turde stille sig frem og fortælle, uden det blev en diskussion om, hvem der havde ret i det ene eller det andet. Det er også noget af det, jeg synes, kendetegner københavnerånden: modet til at stille sig frem.

DIGTEREN

Lars-Emil Woetmann Nielsen, digter og forlægger, 36 år, Husum

Hvad kendetegner københavnerånden?

Egensindighed og en respektløshed over for magten. København er en storby i en lille skala, og folk støder ind i hinanden på alle mulige niveauer. Det skaber en respektløshed over for røgelse, høje institutioner og den slags. Der er en direkthed i omgangsformen. Byen har været præget af arbejdere og sømænd, som har kendt deres værd. Nu er byen ved at være mest bare et administrativt centrum, og det er jo noget kedeligt og modstandsløst.

Hvor mærker du københavnerånden?

København er en rigtig god vandreby, og man kan let gå gennem stemningerne, fordi de enkelte kvarterer er så små. Man mærker måske især ånden, når man går ind på et af de gamle værtshuse. For eksempel Cafe Nick, hvor særlinge, kunstnere fra Akademiet og folketingspolitikere mødes. Ånden findes også hos Tove Ditlevsen og Søren Kierkegaard, som begge er mine københavnerhelte. Hos Kierkegaard er byen i høj grad et rum for hans tænkning. Og så springer han systemfilosofien og kirken over og går direkte til sagen – eller rundt om den. Københavnerfolket spiller også en vigtig rolle i hans tænkning. Tove Ditlevsen er råheden, som også er forbundet med en sentimentalitet, det råt sentimentale er meget københavnsk.

Hvornår tager københavnerånden sig bedst ud?

Når sammenstødene, det at vi går ind i hinanden, transformeres til positiv energi.

Hvornår er københavnerånden en plageånd?

Når respektløshed og egensindighed bliver til arrogance og selvtilfredshed. Og når vi støder sammen uden at gå ind i hinanden. Det synes jeg, sker omkring Kødbyen, hvor det rå gademiljø omkring luderne og narkoen bliver reduceret til kulisse i festen.

Hvordan afspejler københavnerånden sig i dit arbejde?

Litteraturen kan jo godt være omgivet af noget røgelse, og der har jeg nok en respektløshed over for litteraturens højhed. Jeg er født og opvokset i indre by og vist så meget københavner, at jeg ikke kan undgå at befinde mig i København, når jeg skriver. Lige nu skriver jeg tekster, som foregår i et alment boligbyggeri. Desværre er det almene byggeri ved at blive udryddet fra byen. Der er ellers noget ved at bo alment og have kærlighed til det almene, som er meget københavnsk.

DESIGNEREN

Bettina Bakdal, designer, 53 år, Nørrebro

Hvad kendetegner københavnerånden?

Når man er født og opvokset i København, tænker man ikke rigtig over, hvad byen er. Det gjorde jeg til gengæld, da jeg arbejdede på Designskolen i Kolding. I København er der mange mennesker, mange aldre, mange sprog, så mangfoldighed er en del af ånden.

Hvor mærker du københavnerånden?

Her på Nørrebro, og det er lidt skørt, fordi jeg jo egentlig også bor i en landsby. Jeg har boet på Nørrebro hele mit liv, og jeg siger hej til de fleste mennesker, jeg møder.

Hvornår tager københavnerånden sig bedst ud?

Jeg kan godt lide, at vi kan finde ud af at bevare en god stemning i det rædselsfulde vintermørke. Vi hygger os og holder liv i gaden. København dør slet ikke i vinterperioden. Der er mange, der bedst kan lide sommermånederne, men jeg kan lide at mærke, at vi har brug for hinanden, og det har vi i mørket.

Hvornår er københavnerånden en plageånd?

Den københavnske selvfedme er en plageånd, men jeg ved godt, at jeg selv har den. Jeg kunne jo på ingen måde holde ud at bo i en anden by end København!

Hvordan afspejler københavnerånden sig i dit arbejde?

Jeg køber faktisk alle mine materialer i udlandet. Det er altså svært at få en ordentlig metervare i København! Men jeg finder også inspiration i byen. Jeg er meget optaget af farver på bygninger, og hvordan de møder lyset. Jeg elsker at kigge på husene i byen, lige inden det bliver mørkt. Eller helt tidligt om morgenen. Vi har et helt særligt lys. Somrene, hvor det nærmest er lyst hele natten, og så er der mørket, jeg nævnte før, som også kan noget. Jeg tror, det gør noget ved os. For mange er det sikkert ubevidst, men jeg bruger det i mit arbejde.

Jeg er heller ikke bange for graffiti. Jo mere graffiti på ét sted, jo bedre! For eksempel hvis man plastrer en dør til, så det ligner et persisk tæppe. Det bringer mig også tilbage til mangfoldigheden. Nørrebro er jo virkelig meget farvestrålende.

Foto: Petra Kleis

MUSIKEREN

Jacob Bech, spiller i The Minds of 99, producer, 32 år, Vesterbro

Hvordan definerer du københavnerånden?

Det er svært at afgøre, nok fordi jeg er vokset op og bor her. København er mit hjem, så jeg er bare omgivet af ånden uden at kunne se den. Men at vi bor så tæt på hinanden i lejligheder oven på hinanden, giver et særligt fællesskab til byen. Et andet kendetegn, som jeg holder af, er den direkte omgangsform, som præger Vesterbro, hvor jeg bor.

Hvornår mærker du københavnerånden?

Den er tydeligst, når jeg har været ude at rejse i længere tid. På en tur ind til byen fra lufthavnen en sen eftermiddag kan jeg næsten se, hvordan folk på gaderne glæder sig til at komme hjem. En del af byens ånd er også, at københavnerne er glade for deres hjem, som de prøver at gøre komfortable og hyggelige.

Hvornår bliver den til en plageånd?

Rent fysisk kan København blive så lille, at andre mennesker bliver til forhindringer, man bare skal forbi for at komme fra A til B. Der kan godt opstå en selvretfærdig stemning – særligt på cykelstierne. Den ånd er for aggressiv til mig, så jeg vil helst gå igennem byen.

Hvordan præger københavnerånden byens musikmiljø?

Der er rigtig meget ånd over byens spillesteder som Den Grå Hal, Stengade og ikke mindst Vega. De mange rum, udsmykningen med farverne, mønstrene og træpanelerne og den ekstremt gode akustik gør det magisk, når The Minds of 99 spiller der. Københavnerne giver slip, så selvom vi står på en scene foran 1.600 mennesker, kan stemningen blive ufatteligt intim.

Hvordan inspirerer københavnerånden til musikken?

I København samler vi ideer og melodier for eksempel fra en lyd på perronen på en S-togsstation eller i en samtale ved kassen i SuperBrugsen. Men for at arbejde igennem og koncentrere os skal vi væk fra byens flimmer. Jeg laver også housemusik som soloprojekt, og her er *viben* på klubberne vigtig. Jeg har nu en søn på halvandet år, så jeg går ikke så meget ud. Men den københavnerånd, der opstår på gaderne en sommermorgen på vej hjem fra byen, elsker jeg også.

Manden & præsten

“Til døden jer skiller; eller til du bliver forelsket i en kollega”

Lyt med, når Anders Haahr Rasmussen igennem samtaler med en række præster søger efter sin plads i tilværelsen.

“Manden & præsten” er nu tilgængelig på din foretrukne podcast-tjeneste og på www.kirkenikbh.dk/manden-og-praesten

Af Peter Skov-Jakobsen

Foto: Henrik Dons Christensen

KØBEN-HAVN – JEG FRYGTER DIG, OG JEG ELSKER DIG

Peter Skov-Jakobsen skriver til den by, han har været biskop i siden 2009. Og fascineret af helt tilbage fra en regnvejrsdag på Jagtvej for mange år siden.

Panden lå helt tæt mod vinduet. Regnen trillede ned over mit ansigt på ydersiden af ruden. Nede fra Jagtvejen steg en lyd op, som nu er kendt, men dengang var helt fremmed: biler, der kørte i regn. De ziiislede hen over asfalten. Selvom det var mørkt, var der lys overalt. I ny og næ hørte man et horn, og lidt længere væk hørte jeg en anden fremmed lyd: sporvognens rumlen og hvinen i sporene.

Her boede mennesker oven på hinanden og ved siden af hinanden. De myldrede.

Panden mod vinduet er min første københavnererindring; og der fødtes ved den lejlighed en drøm inden i den seksårige dreng fra Fyn, at verden en dag ville hedde København.

Mine forældre tog os med ud for at se Maskinmesterskolen og Farmaceuthøjskolen og fortalte om dengang, de havde været unge i byen. Det var en fortælling om en truende, stor, uoverkommelig by, hvor de engang havde levet i landflygtighed, heldigvis endte det lykkeligt, og de var kommet hjem. Men mine fastre var blevet fanget af byens charme og blevet der. Min ene faster og hendes mand bestyrede Folkets Hus på Jagtvejen, og at gå rundt i de mange sale i det store hus var med til at rodfæste mit barndomsbillede af København: Det var et eventyr.

Eventyrets første indledende linjer havde lydt i mit sind, og nu handlede det bare om, at tiden skulle komme. Det gjorde den 14 år senere. Tyskstudiet kaldte i København. »Hvorfor ikke Odense?« spurgte mine forældre. »København!« var svaret. Og eventyret begyndte.

Det var mærkeligt at lukke sin egen dør efter sig. Nu boede også jeg inde mellem de andre. De var på alle sider. Bag ved min dør var der en kold hane i køkkenet, et gaskomfur, som tidligere lejer havde glemt at gøre rent, en petroleumsovn, der skulle holde den toværelses varm. Aflagt porcelæn og grydeskeer hjemmefra, og Ikea-paradiset sad jeg på og i.

Verden var blevet en anden. Den var uden brusebad og varme radiatorer. Jeg hørte forældre tale til deres børn, som jeg aldrig havde hørt mine forældre tale til dyr. Jeg stod sammen med små tuller ved bageren om morgenen. De kunne ikke nå op til taskehylden og stod med en seddel i hånden. Der stod de, indtil nogen forbarmede sig. »Hvad med dig, lille ven,« var der så én, der sagde. Bagefter skulle de hen over gaden. Jeg var forfærdet.

Her var der mange mennesker – spændende mennesker – men de gik forbi alle sammen. Mon der nogensinde var én, der ville standse? Mon jeg nogensinde ville komme i en gruppe? Mon jeg ville komme med én ved hånden? Foreløbigt trak jeg bare døren i efter mig.

Da jeg efter en tur hjem et halvt år senere gik hen over Rådhuspladsen, mærkede jeg en dejlig følelse: Du er hjemme nu! Jeg gik ind i strømmen. Byens rytme, byens ansigter, det hele var også blevet mit; pulsen var blevet en del af mig, og jeg var en del af pulsen. De friske råb, højrøstetheden, barnets trætte og opgivende gråd, småskænderierne på gaden, hurtigheden, overfladiskheden, hjerteligheden – jeg var blevet en del af det åndedræt. København var også blevet min, og det er den stadig.

Men København, den dag i dag kan du stadig skræmme livet af mig. Du er det smukkeste, jeg nogensinde har mødt blandt byer. Og du er det mest allerhelvedesgrimme, jeg nogensinde har set.

Du er det ny Jerusalem, der lukker folk ind i meningsfulde sammenhænge, hvor vi taler, ler og glæder os sammen. Og du er Babel, hvor ordene fyger af sted og skærer bånd over, så vreden og ensomheden får alt for gode vækstbetingelser. Rundtomkring i hele byen dør mennesker midt iblandt os, uden nogen savner dem. Det sidste, de får, er en lang dødsannonce. Det skærer i sjælen hver gang!

»Du er det ny Jerusalem, der lukker folk ind i meningsfulde sammenhænge, hvor vi taler, ler og glæder os sammen. Og du er Babel, hvor ordene fyger af sted.«

Jeg elsker dig, når forårets første sol driver os alle sammen ud for at finde en mur, som vi kan sidde opad med næsen lige op i solen. Men der med næsen i sky glemmer vi alt for ofte at se til siden. Hvor ham på risten sidder alene med sin bajer. Ligesom han gjorde i vinters. Han råber ikke engang mere! Den lange dødsannonce venter på ham.

København – du er en kristen, muslimsk, jødisk by. Du rummer en mangfoldighed og giver os deri mulighed for at blive klogere på os selv og de andre, så længe vi insisterer på samtalen og fredeligt naboskab; men når vi bare råber ad hinanden, gør det os hver især mindre og byen koldere. Hver religion har sine religiøse tosser. De får det til at løbe koldt ned ad ryggen på mig. De siger, at de adlyder deres Gud, men de lytter kun til deres eget had. Inde i deres ekkokamre genlyder ikke andet end vreden. De kan ikke se deres medmennesker. De ser kun udyr!

København – musikken klinger i dit navn. Om sommeren gynger jazzen, der er opera, koncerthus, teatre, biografer. Livet bliver hele tiden taget vare på og udlagt. Dine gallerier og museer minder mig til stadighed om fortid og nutid og får mig til at være rolig og længes efter fremtiden.

København – rundt om hvert hjørne minder du mig om vores lange historie. Amalienborg, Christiansborg, Rosenborg, Arbejdermuseet og alle de andre steder. Du åbner mit sind for alt det, der har været, og som regel gør du mig stolt ved mit sprog og min kultur. Men der er også steder, der minder mig om småligheden og det lille lands lejlighedsvise beklumrethed. Føj, hvor kan fanden også plage os med sin smålighed og sine skingre råb. Statuer og fontæner spærrer for udsynet.

Selvfølgelig betyder dine kirker noget særligt. Her er der som regel højt til loftet. Kun himlen er grænsen for håbet og fantasien. Vi går alle ind under det samme tag. Nogle tror. Andre tvivler. Nogle bliver forløste, andre bliver rasende. Her kommer mennesker med deres liv, som det nu faldt ud. De fleste af os kan gøre krav på at have levet i hele spektret – fra det latterlige til det ophøjede. Nye og gamle ord ligger og venter på at blive hørt og fundet; men også her skal menneskene vogte sig for det overfladiske, det nemt tænkte! Kirkerne er den åbne himmel mod verden. Her er man ikke spærret inde i sin tid eller i sin nationalitet. Her behøver man ikke tage sig ud. Skrøbelighed, sårbarhed, gråd, jubel og latter har hjemme i dette hus. Hvem kan se på Kristus uden at se anderledes på menneskene?

København – jeg frygter dig, og jeg elsker dig. Din hæslighed skræmmer mig – men din skønhed bærer et håb frem i mit sind. Din ensomhed er gruopvækkende – men fællesskabet kan få mig til at skoggerle! Din dumhed gør mig kold – din visdom giver kinderne varme. København – du har lært mig, at provins ikke er noget geografisk, men noget kulturelt! Du har lært mig, at gamle byer bærer over, og metropolens provinsialisme skingre ord kun varer kort – for visdommens skønhed venter og vil sætte sit mærke på menneskene. ■

PETER SKOV-JAKOBSEN (født 1959) blev i 2009 valgt som biskop over Københavns Stift. Er opvokset på Fyn og afsluttede sine studier i teologi på Københavns Universitet i 1993. Han har tidligere arbejdet som præst i den danske sømandskirke i Hull i England og som orlogspræst i Holmens Kirke. Han sidder i en række råd og bestyrelser, blandt andet som formand i Rådet for Folkekirkens Nødhjælp og præsident for Det Danske Bibelselskab. Skov-Jakobsen har i perioder undervist i kristendom på Det Kongelige Teaters Balletskole og anmeldt faglitteratur for Kristeligt Dagblad.

REDAKTIONSMØDE
DEBATmagasinets redaktion er samlet på en bagtrappe i gården bag Københavns Universitets festsal på Frue Plads og Universitetsbiblioteket i Fiolstræde

DEBATmagasin – Folkekirken i København 2018: Københavnerånd
UDGIVER: Københavns Stift
REDAKTION: Lars Erik Frank (ansvarshavende), Rikke Juul, Allan-Ivan Kristensen og Lars Nielsen Sardemann
SKRIBENTER: David Lange, Peter Skov-Jakobsen, Iben Tandgaard, Anna Ullman og Sarah von Essen
FOTOGRAFER: Mathias Bojesen, Henrik Dons Christensen, Anne Mie Dreves, Petra Kleis og POLfoto
ILLUSTRATIONER: Sigrún Gudbrandsdóttir
FORSIDE: Anika Lori
DESIGN / ART DIRECTION: Sigrún Gudbrandsdóttir – www.sigrun.nu
KORREKTUR: Anja Egede Frederiksen – www.altidkorrektur.dk
TRYK: PRinfoTrekroner, Valby
ISSN: 2246-834X

Københavns Stift Nørregade 11 · DK -1165 København K · Tlf.: 33 47 65 00
kmkbh@km.dk · www.kirkenikbh.dk

Spørgsmål vedrørende DEBATmagasin rettes til Presse og Kommunikation i Københavns Stift
på kikkbh@km.dk eller tlf. 33 26 96 00.
Artikler, illustrationer eller billeder må ikke eftertrykkes uden skriftlig tilladelse.

ÅNDEN FRA FORSIDEN

En middag kan blive til et åndfuldt møde med kærlige råd, som samler ødelagte hjerter, mener billedkunstneren Anika Lori, der har skabt forsidebilledet på denne udgave af DEBATmagasinet.

Anika Lori kender sin by. Og København kender hende: Siden 2006 har hun været repræsenteret af det markante galleri V1 i Kødbyen, og hun har udstillet i alt fra en hotelsuite på Hotel Kong Arthur til klassiske kunstinstitutioner som Nikolaj Kunsthal og Kunsthal Charlottenborg. Et besøg på pissoiret på Restaurant Mielcke & Hurtigkarl i Frederiksberg Have bliver til en særligt sanselig oplevelse gennem en af hendes installationer. Og på bloggen SEMIFEMI smager hun sig i kategorien Madmensch igennem byens restauranter i selskab med stærke københavnerprofiler i intime samtaler om byen og maden.

Det er også over en middag, Anika Lori maner københavnerånden frem på forsiden af dette magasin:

»Middagen er mødet mellem gode venner samlet om et fantasifuldt opdækket bord. Vi svæver over dagens sidste måltid i solnedgangen på en fortovsrestaurant i Pisserenden,« fortæller Anika Lori om værket med titlen "Hat on Table", der er en del af en ny serie stillebenmalerier med efterladenskaber fra middage.

»Det er indian summer, og københavnerne suger saften og kraften ud af den sidste solstråle, hatten er lagt, og der er lidt vind i håret. Vin er der røget masser af indenbords. Det er naturvin, det er meget vigtigt. For vi har fokus på råvarer og miljø, men vi skodder alligevel cigaretten under støvlen på fortovet. Det eneste, vi elsker mere end at spise ude, er, at mødes med flokken derhjemme. Lige nu er alle gået fra hinanden, så vi samler de ødelagte hjerter og bygger dem op i kærlige råd og rummelige lyt. Og vi må godt ryge ud af vinduet, når sønnen ikke er hjemme.« ■

Af Lars Erik Frank.

Foto: Anne Mie Dreves

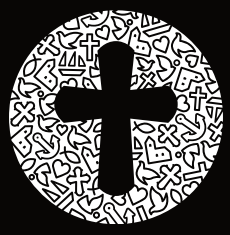

FOLKEKIRKEN
KØBENHAVNS STIFT
www.kirkenikbh.dk

9 788789 096308